

APSTIPRINU:

L. Grafa,
Labklājības ministrijas valsts sekretāra vietniece,
Eiropas Atbalsta fonda vistrūcīgākajām personām
vadošās iestādes vadītāja

Datums: 18. 01. 2016

EIROPAS SAVIENĪBA

EIROPAS ATBALSTA FONDA VISTRŪCĪGĀKAJĀM PERSONĀM IEVIEŠANAS NOVĒRTĒŠANAS ZIŅOJUMS

par periodu no 01.01.2015. līdz 31.12.2015.

Izstrādātājs:
Labklājības ministrijas
Eiropas Atbalsta fonda vistrūcīgākajām
personām Vadošā iestāde

Ziņojuma izstrādē izmantoti
SIA "Aptauju centrs" 07.09.2015.
līguma Nr. LM2015/24-1-13/27 ietvaros
2015. gadā veiktās EAFVP atbalsta saņēmēju aptaujas rezultāti

Rīga, 2016

SATURA RĀDĪTĀJS

SAĪSINĀJUMI	3
--------------------------	----------

I. EAFVP SNIEGTAIS ATBALSTS VISTRŪCĪGĀKAJĀM PERSONĀM 2015. GADĀ

1. Atbalstīto personu skaits, saņemtais atbalsts un apgūtais finansējums	4
2. Atbalsta saņēmēju apmierinātības novērtējums	4
2.1. <i>Sociāli demogrāfiskais profils un teritoriālais pārklājums</i>	<i>4</i>
2.2. <i>Atbalsta saņēmēju mājokļa raksturojums</i>	<i>6</i>
2.3. <i>Atbalsta saņēmēju ēst gatavošanas ieradumi.....</i>	<i>7</i>
2.4. <i>Informācijas par EAFVP atbalstu saņemšanas kanāliem raksturojums</i>	<i>9</i>
2.5. <i>Nokļūšanas līdz atbalsta sniegšanas vietai raksturojums</i>	<i>10</i>
2.6. <i>Atbalsta saņēmēju apmierinātība ar pārtikas pakām</i>	<i>11</i>
2.7. <i>Atbalsta saņēmēju apmierinātība ar higiēnas pakām</i>	<i>16</i>

II. EAFVP VADĪBĀ IESAISTĪTO INSTITŪCIJU PAVEIKTAIS 2015. GADĀ.....

...20

III. GALVENIE SECINĀJUMI

22

SAĪSINĀJUMI

EAFVP	Eiropas Atbalsta fonds vistrūcīgākajām personām
VI	Vadošā iestāde (Labklājības ministrija)
SI	Sadarbības iestāde (Sabiedrības integrācijas fonds)
SEI	Sertifikācijas iestāde (Labklājības ministrija)
PO	Partnerorganizācija
RI	Revīzijas iestāde (Finanšu ministrija)
MK	Ministru kabinets
EK	Eiropas Komisija
ES	Eiropas Savienība

I. EAFVP SNIEGTAIS ATBALSTS VISTRŪCĪGĀKAJĀM PERSONĀM 2015. gadā

1. Atbalstīto personu skaits, saņemtais atbalsts un apgūtais finansējums

No EAFVP līdzekļiem 2015. gadā kopumā apgūti 3 087 601,06 EUR, tai skaitā 2 775 520,63 EUR - pārtikas un pamata materiālā palīdzības sniegšanai.

No EAFVP atbalsta sākuma astoņos mēnešos (sākot ar 2015. gada maiju) 68 876 personām (unikālās personas) izdalīti 285 362 pārtikas preču komplekti vai/un nodrošinātas 2205 gatavās maltītes, īstenoti 950 papildpasākumi, kuros piedalījušās 9604 personas, kā arī septiņos mēnešos (sākot ar 2015. gada jūniju) 25 675 personām (unikālās personas) izdalīti 49 920 higiēnas un saimniecības preču komplekti.

EAFVP pārtikas atbalstu saņēmuši 84 % no 82 361 personām (unikālās personas), kurām gada laikā noteikts trūcīgas personas statuss

Lielākoties no visiem dalībniekiem, kas piedalījušies papildpasākumos, izvēlējas piedalīties pasākumos par veselības veicināšanu – lekcijās par veselīgu dzīvesveidu un uzturu, apmācībā par pirmo palīdzību un rīcību nelaimes gadījumā, lekcijās par diabētu, C hepatītu, sirds un asinsvadu slimību profilaksi, kā arī ēst gatavošanu, uzturu un konservēšanu.

Ievērojama interese bija izrādīta arī par pasākumiem, kuros apgūst dažādas dzīves prasmes – attiecību stiprināšanu, motivācijas celšanu, praktisku dzīves iemaņu attīstību, piemēram, veļas mazgāšanu, mājokļa uzkopšanu, bērnu aprūpi, budžeta plānošanu, kā arī sniedz informāciju par nodarbinātību, darba meklēšanu, Nodarbinātības valsts aģentūras piedāvātajām iespējām, vakancēm, CV sagatavošanu.

Tāpat īstenoti arī pasākumi, kuru ietvaros cilvēki saņēma jurista, sociālā pedagoga, psihoterapeita, psihologa konsultācijas, kā arī sportiskas un brīvā laika pavadīšanas aktivitātes. Visaktīvākās partnerorganizācijas bijušas tieši Latgalē, īstenojot 34 % no papildpasākumiem un iesaistot tajos visvairāk trūcīgo personu.

2. Atbalsta saņēmēju apmierinātības novērtējums¹

2.1. Sociāli demogrāfiskais profils un teritoriālais pārklājums

Atbalsta saņēmēju, kas 2015. gadā saņēmuši EAFVP pārtikas preču komplektus (turpmāk – pārtikas pakas) un higiēnas un saimniecības preču komplektus (turpmāk – higiēnas pakas), profils atspoguļots 1. tabulā.

1. tabula

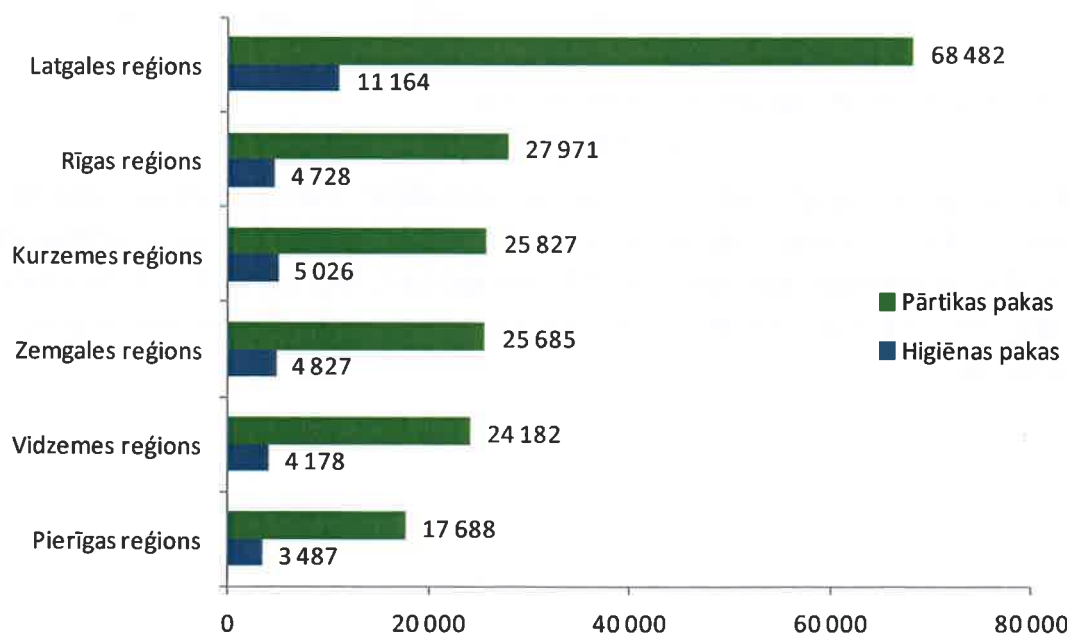
Atbalsta saņēmēju sociāli demogrāfiskais profils

Atbalsta saņēmēju iedalījums		Īpatsvars, %
Dzimums	Vīrieši	41,8
	Sievietes	58,2
Vecuma grupas	Līdz 10 gadiem	20,2
	10-17 gadi	21,7
	18-34 gadi	14,5
	35-54 gadi	26,6
	55 un vairāk gadu	17,1
Personas ar invaliditāti un	Aprūpējami gados veci cilvēki vidēji ģimenē	0,03
	Aprūpējami gados veci cilvēki	1,2

¹ Ziņojuma izstrādē izmantoti SIA "Aptauju centrs" 07.09.2015. līguma Nr. LM2015/24-1-13/27 ietvaros 2015. gadā veiktās EAFVP atbalsta saņēmēju aptaujas rezultāti un pielietotā terminoloģija

Atbalsta saņēmēju iedalījums		Īpatsvars, %
aprūpējamie atbalsta saņēmēju vidū	Personas ar invaliditāti vidēji ģimenē	0,27
	Personas ar invaliditāti no visiem, t.sk.:	10,9
Bērnu skaits ģimenē	Ģimenes bez bērniem	54,1
	Ģimenes ar vienu bērnu	18,0
	Ģimenes ar diviem bērniem	12,0
	Ģimenes ar trim bērniem	7,6
	Ģimenes ar četriem vai vairāk bērniem	8,3
Nodarbošanās	Strādā algotu darbu	4,9
	Pašnodarbinātie	0,4
	Palīdz ģimenes uzņēmumā	0,1
	Pieestrādā gadījuma darbos	2,9
	Bērna kopšanas atvaļinājumā	1,8
	Mājsaimnieki (-ces)	2,1
	Bezdarbnieki (-ces)	30,2
	Saņem pensiju (jebkuru)	14,6
	Mācās, studē	31,1
	Pirmskolas vecuma bērni	13,8

Kā redzams 1. tabulā apkopotajā informācijā, atbalstīto personu vidū ir salīdzinoši augsts sieviešu īpatsvars (58,2 %), nepilngadīgu bērnu īpatsvars (41,9 %) un personu ar invaliditāti īpatsvars (10,9 %). Vidējais atbalstīto personu vecums ir 30,3 gadi. 45,9 % no atbalstītajām personām ir ģimenes ar bērniem, kur vidēji ģimenē ir viens bērns ar vidējo vecumu 9,2 gadi. 30,2 % no atbalstītajām personām norādījuši, ka ir bezdarbnieki, 4,9 % minējuši, ka strādā algotu darbu, 14,6 % minējuši, ka ir pensijas saņēmēji, 31,1 % minējuši, ka šobrīd studē vai mācās.

Avots: SI apkopotā informācija, 2015

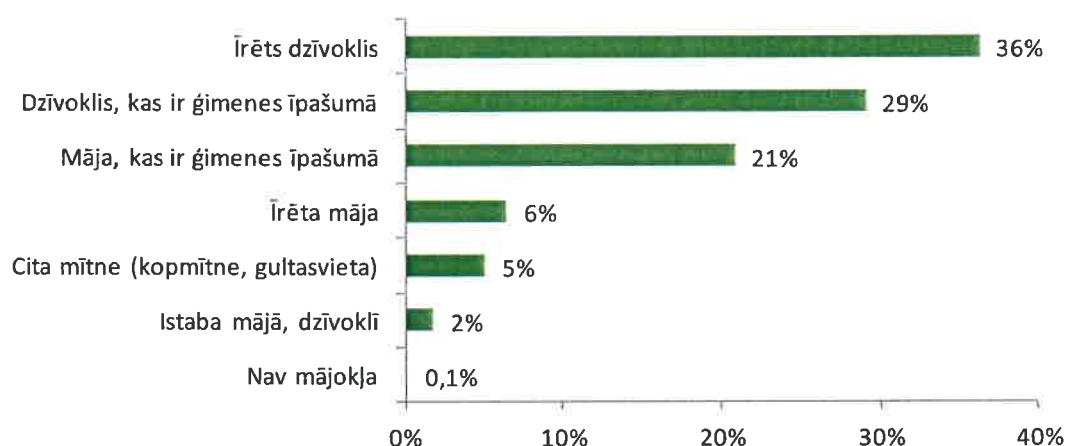
1. att. Līdz 2015. gada septembrim izdalīto paku sadalījums pa statistiskajiem reģioniem

Saskaņā ar SI 2015. gadā apkopotajiem datiem, Latgales reģionā izdalīti 36 % pārtikas pakas un 33 % higiēnas pakas, Pierīgas reģionā 9 % pārtikas paku un 10 % higiēnas paku, bet pārējos statistiskajos reģionos īpatsvars ir savstarpēji ļoti līdzīgs – 13-15 % robežās (skat. 1. attēlu).

Tomēr šī informācija neļauj izdarīt secinājumus par atbalsta saņēmēšo personu teritoriālo dalījumu. Vienīgais kritērijs, ko netiešā veidā šai gadījumā varētu izmantot, ir ģimenes locekļu skaits. Tomēr pilnvērtīgas informācijas iegūšanas nolūkos būtu nepieciešams mērījums visa gada garumā, identificējot atkārtoto saņēmēju pieauguma īpatsvaru. Šobrīd izvērtējumu ietvaros aprēķinos ietverts pieņēmums, ka paku sadalījums ir proporcionāls to saņēmēju sadalījumam. No veiktajām intervijām 50,8 % notika latviešu valodā, bet 49,2 % - krievu valodā. Tā kā pētījuma mērķis nebija iegūt tautību dalījumu (ja neskaita datus par romu tautības īpatsvaru, kas ir 3,6 % - sk. 1. tabulu), šie dati sniedz vienīgi netiešu informāciju par atbalsta saņēmēju etnisko struktūru – t.i., visdrīzāk starp atbalsta saņēmējiem krievu tautības pārstāvju ir vairāk, nekā vidēji valstī.

2.2. Atbalsta saņēmēju mājokļa raksturojums

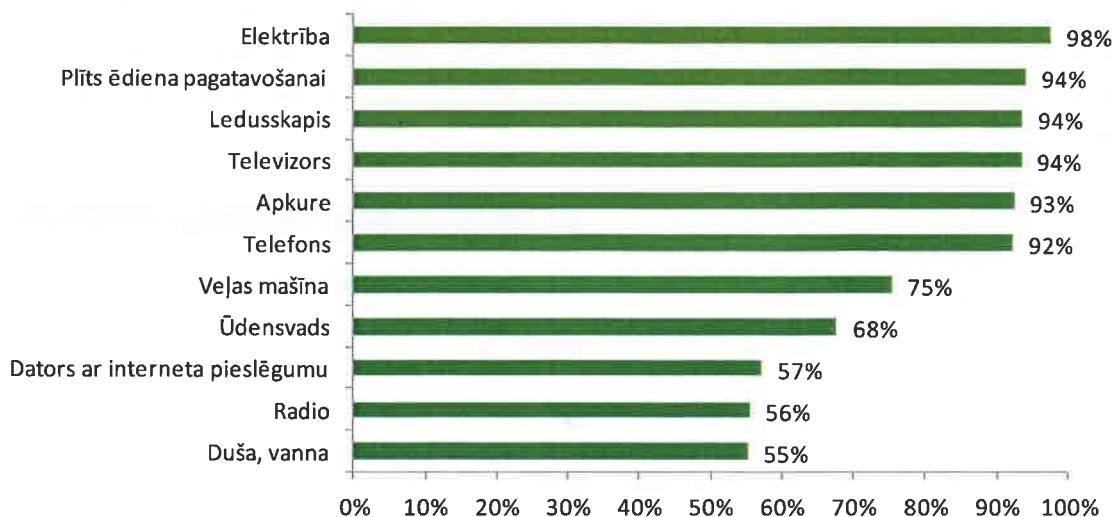
Atbalsta saņēmējiem absolūtajā vairumā gadījumu ir mājoklis, tiesa, daļai aptaujāto personu (turpmāk – respondentu) mājoklis bija patversmē, vismaz viņi to tā uzvēra, izvēloties nevis atbildi „nav mājokļa”, bet atbildi „cita mītne” (skatīt 2. attēlu).

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi (n=762)

2. att. Atbalsta saņēmēju dzīvesvietas

Mājokļa tips absolūtajā vairumā gadījumu ir „dzīvoklis”. Līdz ar to arī pieejamā labiekārtojuma līmenis (skatīt 3. attēlu) ir atbilstošs – tikai 2 % norāda, ka viņiem mājoklī nebūtu elektrības, 6 % nav plīts, ledusskapja, televizora, bet 7 % nav apkures. Taču ļoti bieži – 45 % atbalsta saņēmēju – nav dušas, vannas. 25 % nav arī veļas mašīnas, kas visdrīzāk cieši saistās ar to, ka 32 % nav ūdensvada.

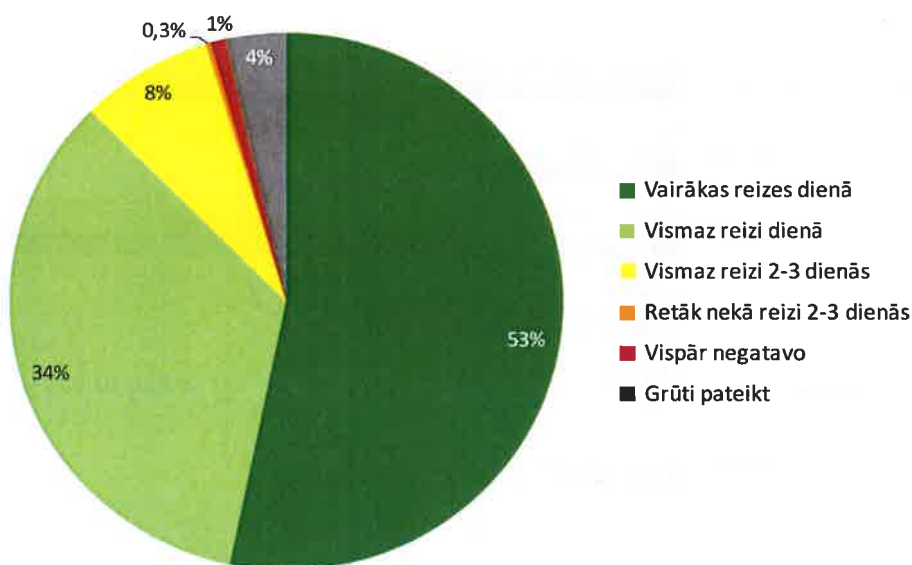
Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi (n=762)

3. att. Atbalsta saņēmēju mājokļu labiekārtojums

Telefons ir absolūtajam vairumam atbalsta saņēmēju – 92 % - tomēr mūsdienās to tiešā veidā diez vai var pieskaitīt pie mājokļa labiekārtojuma. 57 % norāda, ka viņiem ir dators ar interneta pieslēgumu, bet 56 % radio. Šos datus interpretējot, jāņem vērā gan mūsdienu tehnoloģijas (radio signālu iespējams uztvert ne tikai ar radioaparātu), gan atbalsta saņēmēju tehniskās prasmes – tikai 56 % ģimeņu ir kāds, kam pieejams internets, un ir prasme ar to rīkoties.

2.3. Atbalsta saņēmēju ēst gatavošanas ieradumi

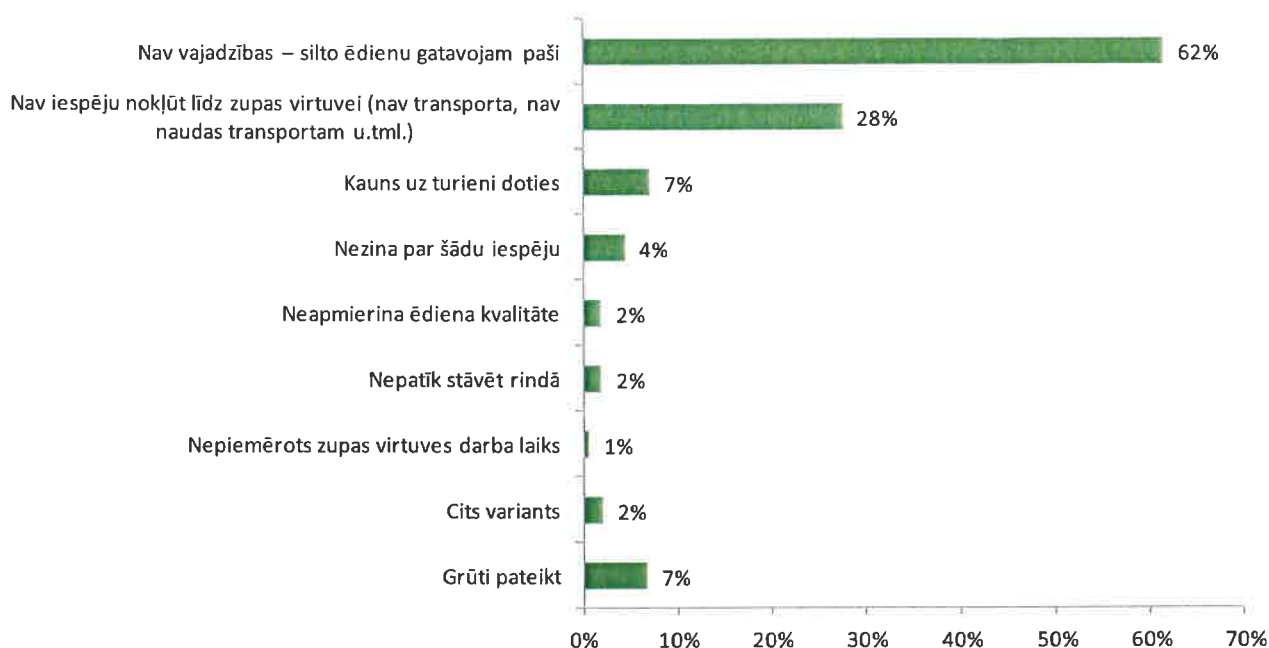
Tikai 1,3 % no atbalsta saņēmējiem norādīja, ka ģimenes gatavo silto ēdienu retāk nekā reizi 2-3 dienās (skatīt 4. attēlu). Līdz ar to iemesli, kāpēc tas nenotiek, drīzāk skatāmi individuāli, nekā apkopotā veidā. Vienā gadījumā tika norādīts, ka nepietiek pārtikas, četros – ka nav plīts, uz kā gatavot, bet divos – ka tiek pirkti gatavi pārtikas produkti. Jebkurā gadījumā skaidrs, ka šīs ir atbalsta saņēmējiem kopumā netipiskas situācijas – vismaz 95 % no viņiem reizi 2-3 dienās vai biežāk ēd ģimenē gatavotu silto ēdienu. Kas, protams, nekādā veidā nenožīmē, ka tāpēc viņiem nav nepieciešama palīdzība, jo minētais fakts var izrietēt no atbalsta saņemšanas.

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi (n=762)

4. att. Cik bieži atbalsta saņēmēja ģimene gatavo silto ēdienu?

Tomēr jautājums par zupas virtuves apmeklējumu absolūtajam vairumam atbalsta saņēmēju nav aktuāls. To, ka apmeklē zupas virtuvi, norāda tikai 13 % respondentu. Vairums no neapmeklētājiem – 62 % - kā neapmeklēšanas iemeslu min to, ka viņiem nav tādas vajadzības (skatīt 5. attēlu).

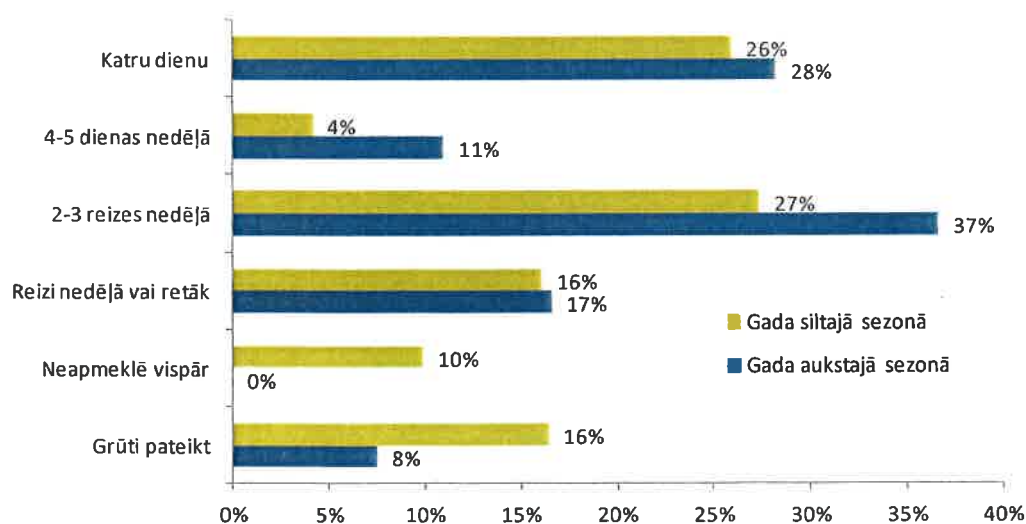

Avots: respondenti, kas neapmeklē zupas virtuvi (n=270)

5. att. Kāpēc neapmeklē zupas virtuvi?

Jāmin, ka atbildes „nezina par šādu iespēju” daļēji varētu būt iespējamās tādēļ, ka dzīvesvietā šādas iespējas nav vai atbalsta saņēmējs to droši nezina, tāpēc uztver kā savu neinformētību. No šī secināms, ka zupas virtuves potenciālo izmantotāju loks tomēr ir plašāks, nekā tikai tie, kuri norāda, ka šo iespēju izmanto (13 %). Taču tad zupas virtuves būtu nepieciešamas arī mazākās apdzīvotās vietās – ne tikai tur, kur tās ir šobrīd.

Tie, kas zupas virtuves apmeklē, to visbiežāk dara visu gadu – tikai 10 % zupas virtuvju apmeklētāju minēja, ka gada siltajā sezonā tās neapmeklē vispār (skatīt 6. attēlu).

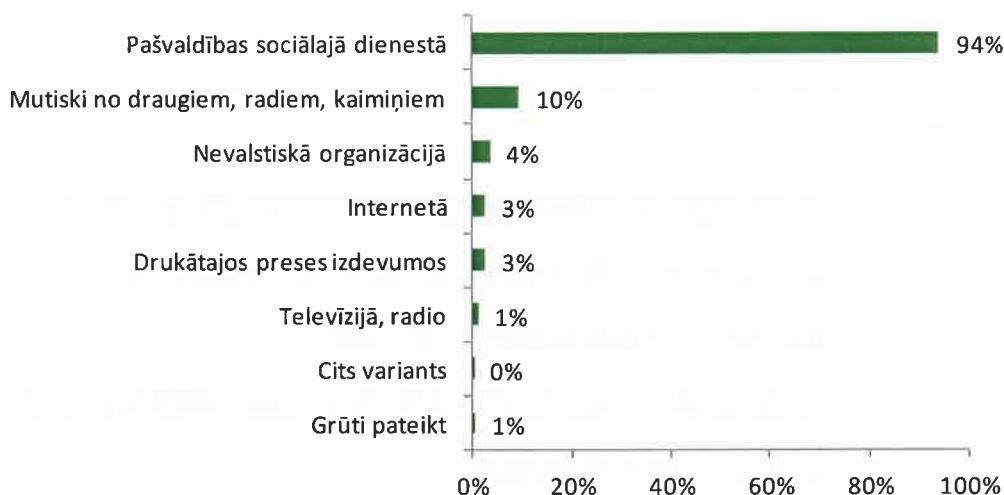
Avots: respondenti, kas apmeklē zupas virtuvi (n=43)

6. att. Cik bieži apmeklē zupas virtuvi?

76 % personu, no tiem, kas zupas virtuves apmeklē, to apmeklē vismaz 2-3 reizes nedēļā gada aukstajā sezonā dara, bet siltajā sezonā – 57 %. Ceturtā daļa no šīs kategorijas zupas virtuves apmeklē katru dienu.

2.4. Informācijas par EAFVP atbalstu saņemšanas kanāliem raksturojums

Pašvaldības sociālais dienests būtībā ir ekskluzīvs informācijas saņemšanas kanāls par atbalsta saņemšanas iespējām – uz to, ka informāciju ieguvuši tieši tur norāda 94 % (sk.7. attēlu). Šādai situācijai ir loģisks pamatojums, ņemot vērā, ka tieši pašvaldību sociālo dienestu izziņas ir tie dokumenti, kas ļauj saņemt atbalstu.

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi (n=762)

7. att. Kur uzzināja par atbalsta saņemšanas iespējām?

Daļa atbalsta saņēmēju norāda arī uz citiem informācijas avotiem, no kuriem būtiskākais ir neformālie kontakti – t.i., informācija no draugiem, radniekiem, kaimiņiem (10 %). Vēl tiek minētas nevalstiskās organizācijas (4 %), kas visticamāk ir organizācijas, kas arī nodarbojas ar palīdzības izdali, internets (3 %) un drukātā prese (3 %), tomēr par būtiskiem informācijas kanāliem šos uzskatīt konkrētajā gadījumā nevarētu.

Internets kā informācijas avots vispār atbalsta saņēmēju gadījumā nevar tikt vērtēts kā efektīvs informācijas apmaiņas kanāls – tikai 56 % atbalsta saņēmēju (ģimeņu) tas ir pieejams. Skatot šo informāciju ģimenes locekļu līmenī (sk. 2. tabulu), īpatsvars gan pieaug līdz 70 %, tomēr no tabulas viegli noprotsams, uz kā rēķina ir šis pieaugums – visaugstākā interneta pieejamība kombinācijā ar prasmi rīkoties (86 %) ir vecumgrupā līdz 10 gadiem. Taču paaudzei, kam ir vismaz 55 gadi, internets un prasme pašiem ar to rīkoties ir tikai 30 % gadījumu.

2.tabula

Vismaz kādam no ģimenes locekļiem ir pieejams internets un prasme ar to rīkoties

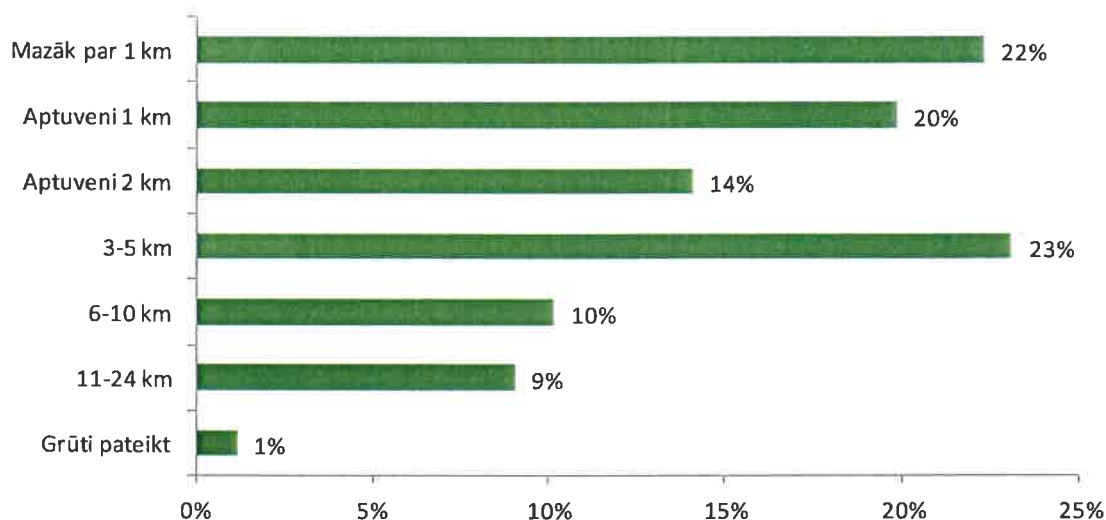
Atbalsta saņēmēju iedalījums		Īpatsvars, %
Visi	KOPĀ	70
Vecums	Līdz 10 gadiem	86
	10-17 gadi	82
	18-34 gadi	80
	35-54 gadi	68
	55 un vairāk gadu	30
Rēģions	Rīga	65

Atbalsta saņēmēju iedalījums		Īpatsvars, %
	Pierīga	51
	Kurzeme	75
	Zemgale	62
	Vidzeme	76
	Latgale	74

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi (n=762)

2.5. Nokļūšanas līdz atbalsta sniegšanas vietai raksturojums

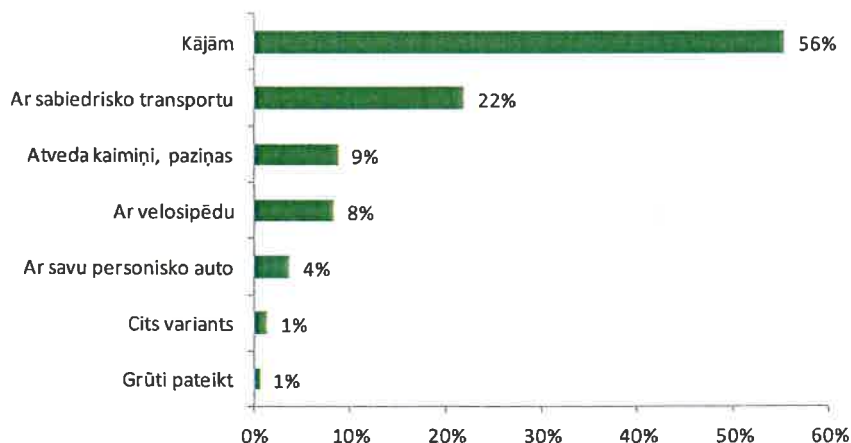
Absolūtajam vairumam atbalsta saņēmēju līdz atbalsta saņemšanas vietai nav jāmēro ievērojams attālums – 56 % gadījumu tas nepārsniedz 3 kilometrus, bet 22 % gadījumu – vienu kilometru (skatīt 8. attēlu). Līdz ar to arī 56 % respondentu norāda, ka līdz atbalsta saņemšanas vietai nokļuvuši kājām (sk. 9. attēlu).

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi (n=762)

8. att. Attālums līdz atbalsta saņemšanas vietai

Uz ievērojamu attālumu līdz atbalsta saņemšanas vietai – tādu, kas pārsniedz 10 kilometrus – norāda tikai 9 %. Arī sabiedriskā transporta pieejamību no atbalsta saņēmēju dzīvesvietas līdz atbalsta saņemšanas vietai var vērtēt kā apmierinošu, jo atbildes „kājām” un „ar sabiedrisko transportu” kopā veido 78 %.

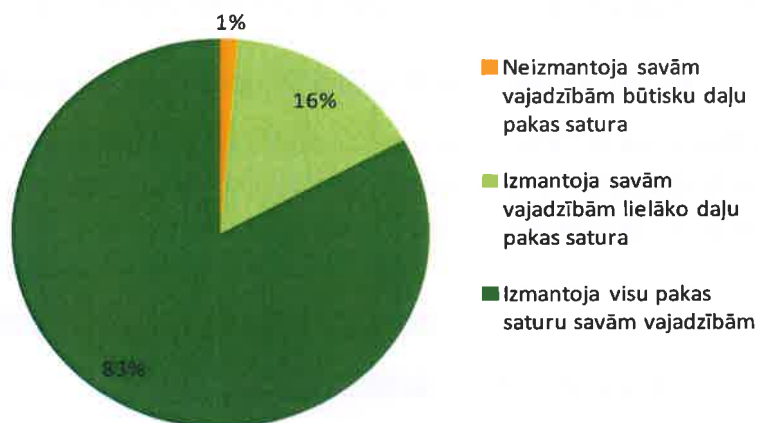
Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi (n=314)

9. att. Kā nokļuva līdz atbalsta saņemšanas vietai

Aptuveni 13 % respondentu līdz atbalsta saņemšanas vietai no kļuvuši ar automašīnu, taču tikai 4 % gadījumu tas bijis personiskais auto, kamēr citos gadījumos viņus atveduši kaimiņi vai paziņas. Savukārt 8 % respondentu norāda, ka nokļūšanai izmantojuši velosipēdu. Tie atsevišķie gadījumi, kad izvēlēts „cits” variants, ietver nokļūšanu līdz atbalsta vietai ar skolēnu autobusu vai situāciju, kad respondentu atvedis sociālais darbinieks.

2.6. Atbalsta saņēmēju apmierinātība ar pārtikas pakām

Absolūtajā vairumā gadījumu (83 %) pakas saturs, kā norāda atbalsta saņēmēji, ticis izmantots savām vajadzībām pilnībā (sk. 10. attēlu). 16 % savām vajadzībām izmantojuši lielāko daļu pakas satura, bet tikai 1 % būtisku daļu nav izmantojis. Neviens no atbalsta saņēmējiem nav norādījis, ka savām vajadzībām neizmanto gandrīz neko vai arī izvēlēties atbildi „grūti pateikt” – acīmredzot, ka, ja neizmantošanas gadījumi arī bijuši, tad šobrīd, kad atbalsta sniegšana notiek jau vairāk nekā pusgadu, palīdzību saņem tie, kas to tiešām izmanto savām vajadzībām.

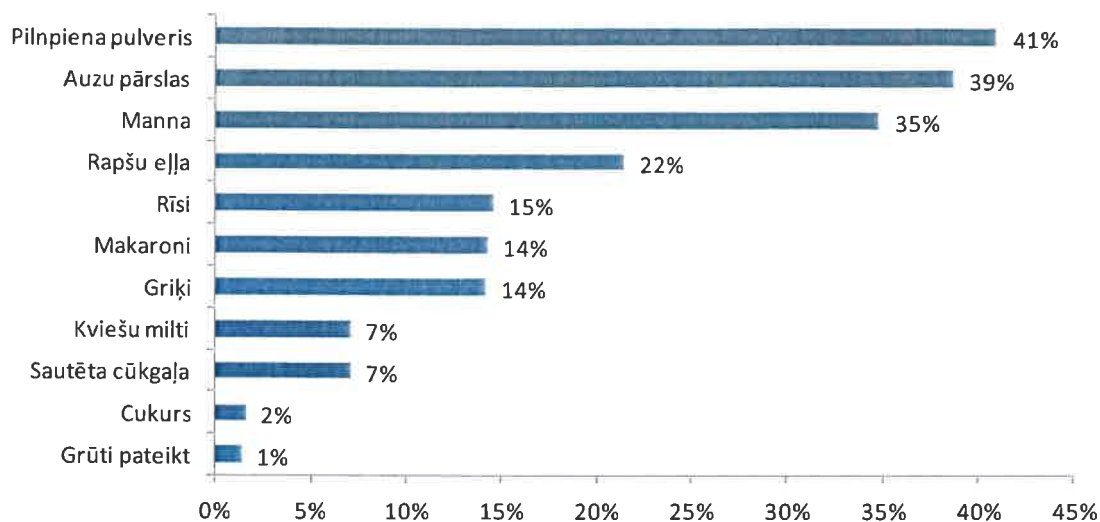
Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi (n=762)

10. att. Pārtikas pakas satura izmantošana savām vajadzībām

Tie atbalsta saņēmēji, kas pakas saturu pilnībā savām vajadzībām, nav izmantojuši (tādu bija 17 % no visiem), visbiežāk neizmantoja (skatīt 11. attēlu) tādus produktus kā pilnpiena pulveri (41 % no tiem kas pakas saturu neizmantoja pilnībā), auzu pārslas (39 %), mannu (35 %) un rapšu eļļu (22 %). Raksturīgi, ka rapšu eļļa ievērojami biežāk nav izmantota ģimenēs, kurās ir sievietes. Tieši saistībā ar rapšu eļļu tika saņemti arī negatīvi komentāri par tās kvalitāti, kā arī intervētāji konstatēja situācijas, kad eļļas pudeles atbalsta saņēmēji uzreiz atstāja atbalsta saņemšanas vietā. Tomēr, lai arī problēma ar rapšu eļļu tika konstatēta, tā kopumā attiecināma uz nepilniem 4 % visu atbalsta saņēmēju. Te gan jāmin, ka 2015. gadā Pārtikas un veterinārais dienests veica pārtikas pakās iekļauto produktu kvalitātes pārbaudi un secināja, ka produkti atbilst visām kvalitātes prasībām. Līdz ar to, iespējams, ka atbalsta saņēmēji, kuri norādījuši uz neapmierinātību ar eļļu, faktiski nav informēti par eļļas specifiku, uzturvērtību un izmantošanas iespējām, jo līdz šim lietojuši eļļu ar citu sastāvu un specifiku, piemēram, saulespuķu eļļu vai tml.

Ne par vienu no pakā ietvertajiem produktiem nevar sacīt, ka vairāk par 7 % no visiem atbalsta saņēmējiem to nebūtu pilnībā izmantojuši savām vajadzībām. Tomēr vienlaikus pilnīga izmantošana arī nenozīmē apmierinātību ar produkta kvalitāti un apjomu.

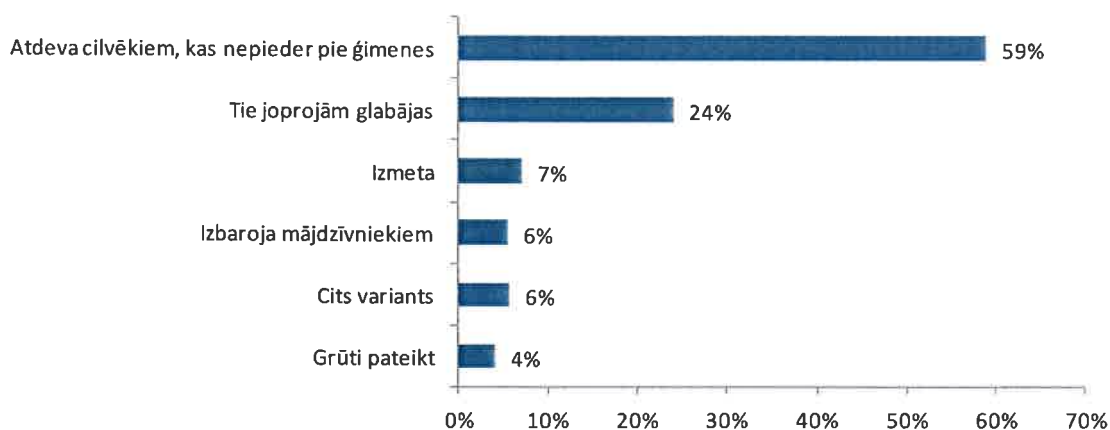
Visbiežāk pilnībā tika izmantots cukurs, turklāt par šo produktu arī salīdzinoši bieži tika konstatēti komentāri, ka tā pakas saturā ir par maz – tiesa, par to, kuru produktu ar cukuru būtu optimāli aizvietot, respondentu viedokļi būtiski atšķīrās.

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, kas pakas saturu nav pilnībā izmantojuši savām vajadzībām (n=120)

11. att. Kuri produkti netika izmantoti savām vajadzībām?

Tiem, respondentiem, kas minēja, ka nav pakas saturu izmantojuši pilnībā, tika vaicāts, ko viņi ar šiem produktiem iesākuši. Starp sniegtajām atbildēm dominē divas (skatīt 12. attēlu) – atdeva cilvēkiem, kas nepieder pie ģimenes, vai arī produkti joprojām glabājas.

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, kas pakas saturu nav pilnībā izmantojuši savām vajadzībām (n=120)

12. att. Ko izdarīja ar produktiem, kas netika izmantoti savām vajadzībām?

Jāmin, ka nevar runāt par viennozīmīgu ģimenes robežu pastāvēšanu, līdz ar to daļa respondentu pat nesaprata atbildi „atdevu cilvēkiem, kas nepieder pie ģimenes” tā, kā tā bija iecerēta – piemēram, starp „citiem” variantiem tika konstatētas tādas atbildes kā „atdevu mātei” u.tml. Tādējādi jāsecina, ka, lai arī reālo atbalsta saņēmēju loks tiek nedaudz paplašināts uz tā rēķina, ka daļa produktu tiek nodoti cilvēkiem, kam tā saskaņā ar formālajiem nosacījumiem nepienākas, tomēr nevarētu sacīt, ka tas notiek uz tādu cilvēku rēķina, kam šie produkti nebūtu nepieciešami. Neliela atbalsta saņēmēju daļa – ap 24 % no tiem, kas paku saturu neizmanto pilnībā vai apmēram 4 % no visiem – apgalvo, ka neizmantotie produkti joprojām glabājas. Protams, ievērojamu uzkrājumu veidošanās nebūtu lietderīga, tomēr pašreizējā pētījuma posmā (pārtikas pakas dalītas tikai pirmo pusgadu) to nav iespējams konstatēt.

Uz to, ka daļa produktu izmesti vai izbaroti mājdzīvniekiem, norāda tikai attiecīgi 7 % un 6 % no tiem, kas nav izmantojuši pakas saturu pilnībā (tas kopā nepārsniedz 2 % no visiem). Turklāt

atbilde „izmetu” var tik saprasta arī kā „atstāju palīdzības izdales vietā”. Šāda atbilde anketā nebija paredzēta, bet pētījuma veikšanas laikā minētā prakse tika konstatēta – tas vienkārši nozīmē, ka atbildes sniedzējam nav ne jausmas, kas produktu patērējis.

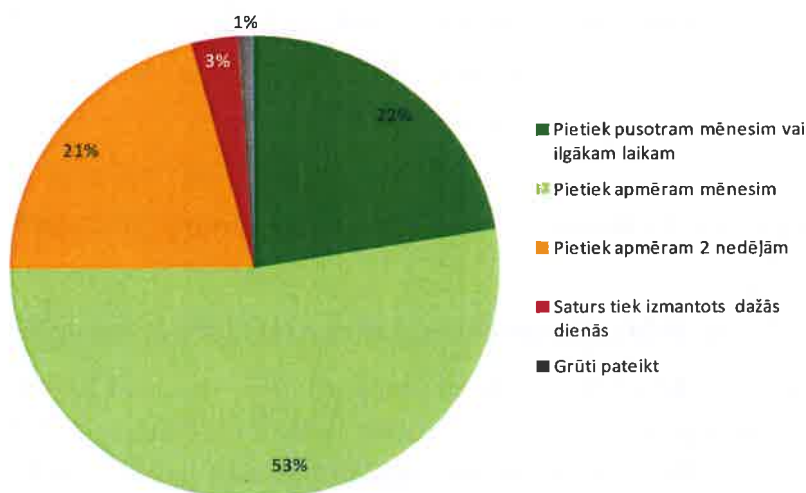
Runājot par iemesliem, kāpēc paku saturs netika patērēts pilnībā (skatīt 13. attēlu), ļoti neliela daļa – 28 % no saturu neizmantojušajiem (jeb mazāk par 5 % no visiem) – minēja, ka konkrētā produkta viņiem bijis vienkārši par daudz (visbiežāk tas attiecināms uz auzu pārslām, bet arī uz pilnpiena pulveri un mannu). Daudz biežāk ir runa par to, ka konkrētais produkts vienkārši uzturā netiek lietots. Arī šeit dominē auzu pārslas, pilnpiena pulveris un manna, tomēr konstatējams, ka šī atbilde biežāk nekā citas izvēlēta arī saistībā ar griķu, rīsu un sautētas cūkgaļas neizmantošanu.

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, kas pakas saturu nav pilnībā izmantojuši savām vajadzībām (n=120)

13. attēls. Kādi bija būtiskākie iemesli, kāpēc viss pakas saturs netika izmantots savām vajadzībām?

Atbilde „neapmierina produkta kvalitāte” anketā netika paredzēta, tomēr respondenti to pie „citām” atbildēm minēja pietiekami bieži, lai tā analizē tiktu izdalīta atsevišķi (un tā noteikti būtu biežāk izvēlēta, ja anketā būtu iekļauta). Šī atbilde visbiežāk saistās ar tādu produktu neizmantošanu kā rapšu eļļu un pilnpiena pulveris. Nedaudz retāk – arī ar sautētu cūkgaļu un makaroniem.

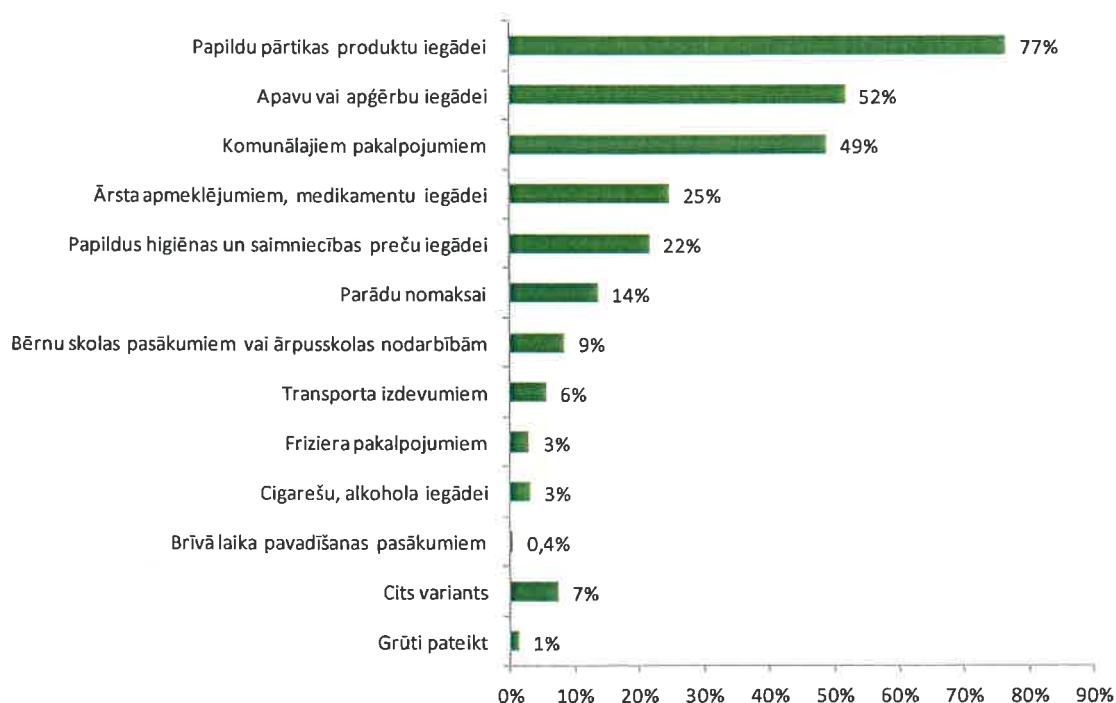
Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, kas šogad pārtikas pakas jau saņēmuši (n=717)

14. att. Cik ilgam laikam jūsu ģimenei pietiek ar tiem produktiem, ko saņemat vienā paku saņemšanas reizē?

Runājot par produktu daudzumu pakā (skatīt 14. attēlu), jāmin, ka 22 % atbalsta saņēmēju ar saņemto pārtikas daudzumu pusotram mēnesim bija pietiekami. Visbiežāk izvēlēta atbilde – pietiek apmēram mēnesim. Raksturīgi, ka uz produkta daudzumu nepietiekamību biežāk norādīts ģimenēs, kurās ir vairāk pieaugušo un vīriešu. Visbiežāk problēmas ar pakas apjomu rodas vientuļiem vīriešiem. Mazāk problēmu bija laukos, kas acīmredzot saistās ar plašāku alternatīvu produktu pieejamību. Tomēr nevarētu sacīt arī, ka pakas saturs bija absolūti neadekvāti mazs – uz to, ka visu patērē dažās dienās, kas varētu liecināt par izteikti neveselīgu ēšanas režīmu, norāda 3 %.

Saskaņā ar aptaujā iegūto informāciju, 90 % atbalsta saņēmēju, saņemot pakas, radies naudas ietaupījums. Viņiem tika vaicāts, kādām vajadzībām šī ietaupītā nauda galvenokārt tērēta (skatīt 15. attēlu). Dominē atbilde „papildu pārtikas produktu iegādei” – to norādījuši 77 % no atbalsta saņēmējiem, kas min naudas ietaupījumus (jeb 65 % no visiem atbalsta saņēmējiem). Bieži izvēlētas arī tādas atbildes kā apavu un apģērba iegāde, komunālie pakalpojumi, ārsta apmeklējumi, medikamentu iegāde, papildus higiēnas un saimniecības preču iegāde. 14 % norāda, ka, nomaksājuši parādus, bet 9 % - ka naudu izmantojuši bērnu skolas pasākumiem vai ārpuskolas nodarbībām.

Salīdzinoši bieži uz šo jautājumu sniegts cits atbilžu variants – šeit norādīta malkas iegāde, pamperi zīdāinim, zemes nodokļa nomaksa, izdevumi vitamīniem, skolas piederumiem, sadzīves tehnikai, remontam u.tml.

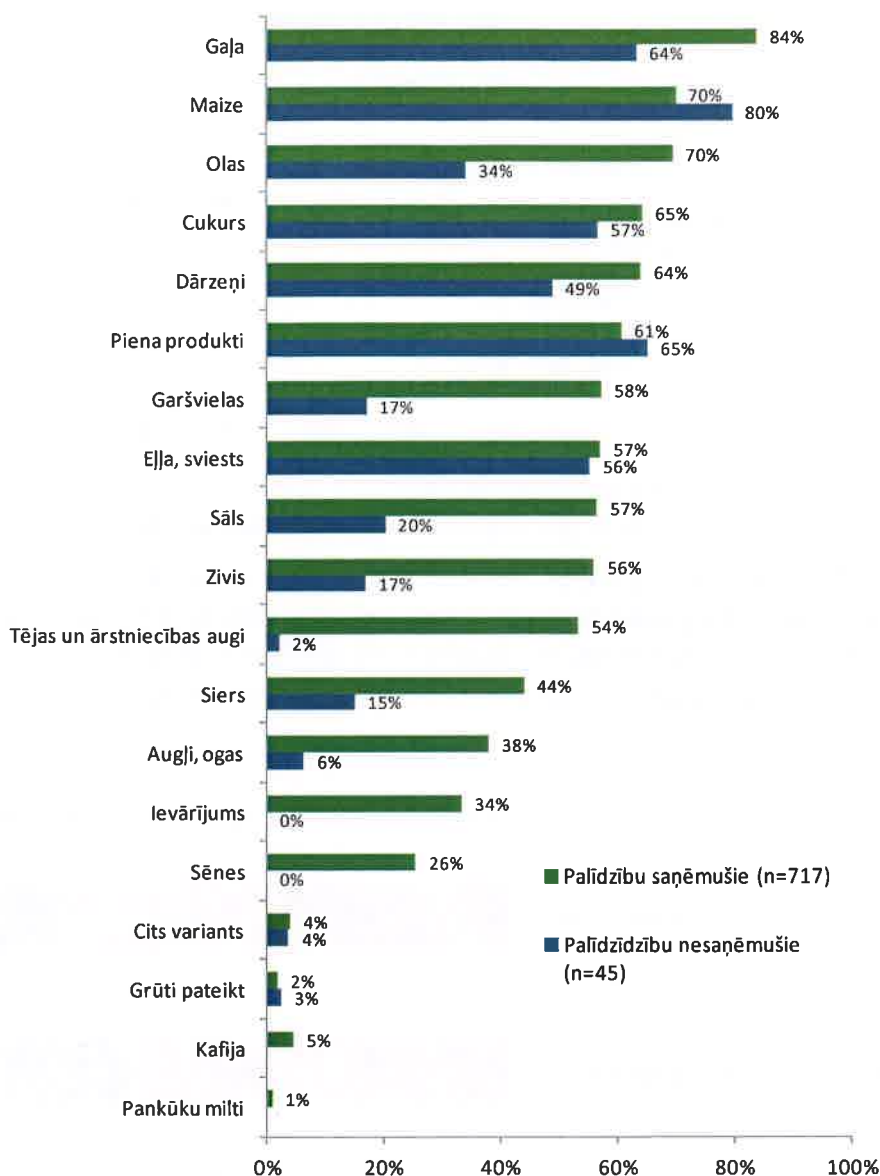

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, kas norādījuši uz ietaupījumiem atbalsta saņemšanas rezultātā (n=644)

15. att. Kādām vajadzībām galvenokārt tērējat ietaupīto naudu?

Tiem, kas pārtikas pakas 2015. gadā jau saņēmuši, tika, vaicāts, kādi produkti viņiem papildus maltīšu pagatavošanai nepieciešami. Savukārt tiem, kas aptaujas reizē pārtikas pakas saņēma pirmoreiz, tas pats tika vaicāts par līdzšinējām praksēm ikdienā (skatīt 16. attēlu). Redzamā patēriņa struktūra būtu vērtējama no tā viedokļa, cik veiksmīgi izvēlēti produkti pārtikas pakas saturam. Redzam, ka starp nozīmīgākajām atbildēm to respondentu vidū, kas pārtikas pakas saņēmuši jau agrāk, ir gaļa, maize un olas. Visos šajos gadījumos pilnvērtīga produktu iekļaušana

pārtikas pakā nav iespējama. Cūkgaļas konservi diez vai risinās problēmu pēc būtības, jo nepieciešami arī svaigi gaļas produkti.

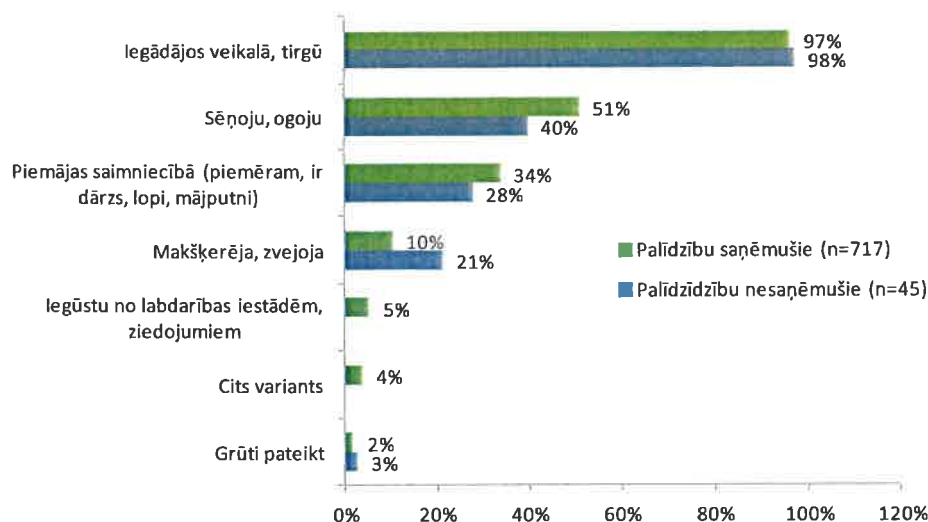
Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi (n=762)

16. att. Papildu nepieciešamie pārtikas produkti maltīšu pagatavošanai

Atbilde, kas signalizē par iespējamību koriģēt pakas saturu, ir „cukurs” – tas ir produkts, kas visbiežāk izmantots pilnībā, un produkts, uz kura nepietiekamību pakā nereti norādīts. 65 % to, kas palīdzību saņēmuši, norāda, ka papildus pirkuši cukuru. Cita atbilde, kas minēta bieži un pārklājas ar pakas saturu, ir „eļļa, sviests”. Tomēr šajā gadījumā, kā secināms no atbildēm, runa nav tikai par apjomu, bet arī par kvalitāti.

Atbildes, kas visbiežāk konstatējamās starp „citām”, t.i., respondentu pašu norādītajām, ir „kafija” un „pankūku milti”. Īpaši šajā gadījumā izceļas „kafija” – to norāda 5 % no atbalstu saņēmušajiem.

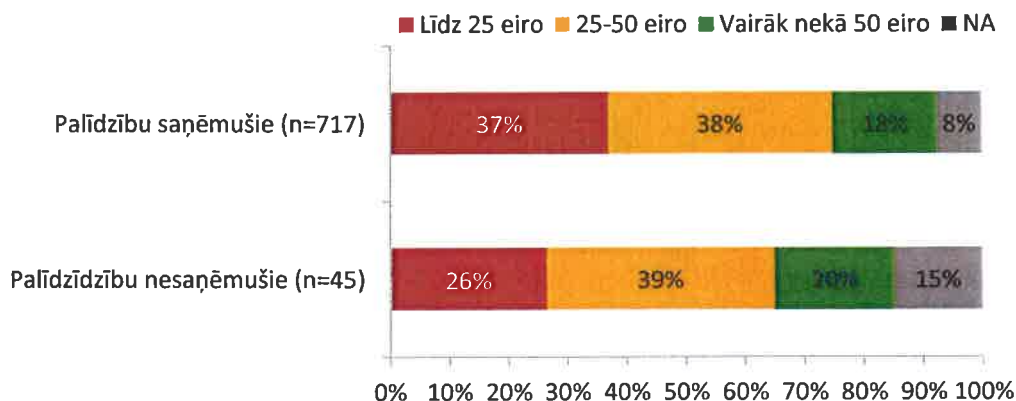
Vismaz daļu no minētajiem produktiem atbalsta saņēmēji iegūst veikalā vai tirgū – uz to, ka iepērkas, norāda būtībā visi (skatīt 17. attēlu).

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi (N=762)

17. att. Kur jūs iegūstat nepieciešamos produktus?

Otrai visbiežāk minētajai atbildei „sēņoju, ogoju” ir sezonalitātes raksturs. Uz piemājas saimniecību kā papildus produktu avotu norāda aptuveni trešdaļa atbalstu saņēmušo. Tā kā gandrīz katrs no atbalsta saņēmējiem šo to no pārtikas nopērk, būtiski ir salīdzināt atbildes starp atbalsta saņēmējiem un nesaņēmējiem attiecībā uz pārtikai iztērēto naudu (skatīt 18. attēlu).

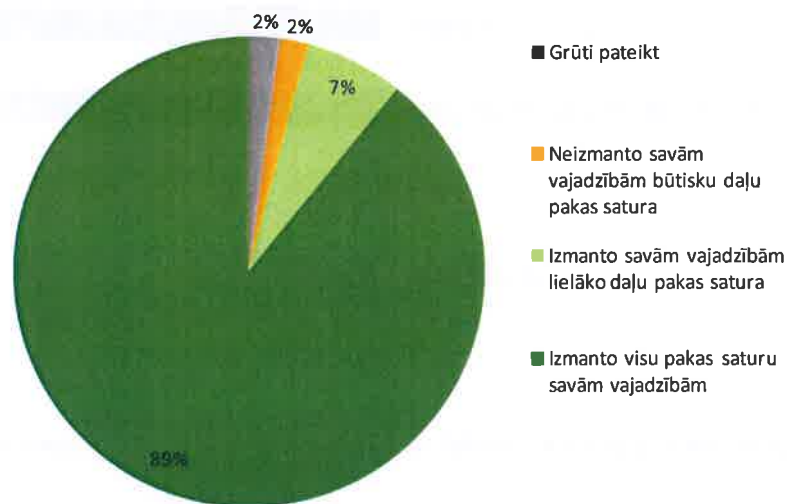
Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi (n=762)

18. att. Summa mēnesī uz cilvēku, ko šobrīd aptuveni tērē (papildus) nepieciešamo pārtikas produktu iegādei

18. attēlā redzams, ka atbalstu saņēmušo izdevumi pārtikai ir mazāki, tomēr no šīs informācijas vien nevaram secināt, ka tas ir atbalsta saņemšanas rezultātā – pirmkārt, palīdzību nesaņēmušo grupa ir skaitliski ļoti maza, otrkārt, tā var pēc savas būtības atšķirties no tiem, kas palīdzību saņem jau pastāvīgi, kaut vai ar to, ka tai palīdzība mazāk vai retāk nepieciešama.

2.7. Atbalsta saņēmēju apmierinātība ar higiēnas pakām

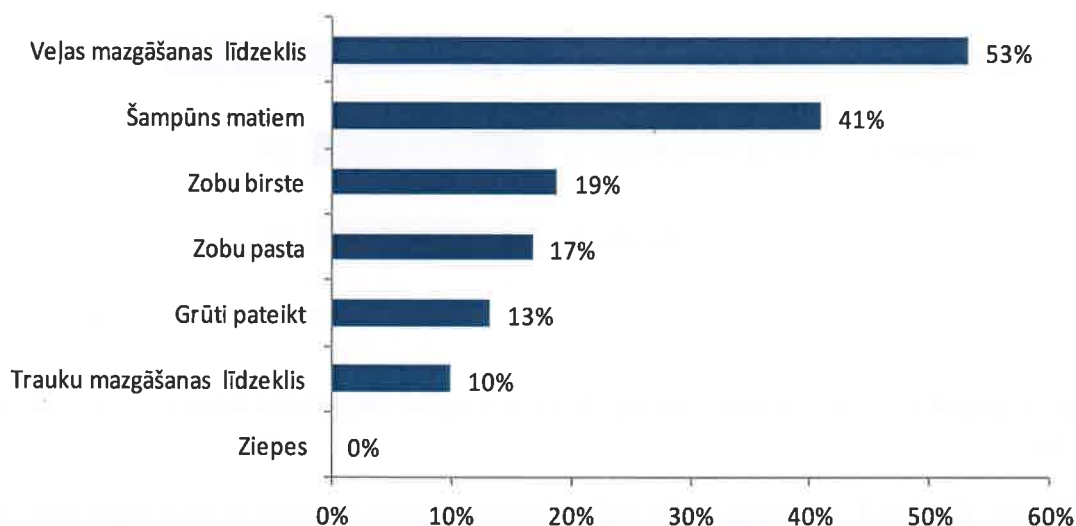
Līdzīgi kā tas bijis pārtikas paku gadījumā, arī higiēnas pakas absolūtajā vairumā situāciju izmantotas pilnībā – tā bijis 89 % atbalsta saņēmēju (skatīt 19. attēlu). Tikai 9 % min, ka savām vajadzībām izmantojuši ne visu (tai skaitā, 2 % savām vajadzībām nav izmantojuši būtisku daļu pakas), bet 2 % nespēj sniegt skaidru atbildi.

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, kas saņēmuši higiēnas un saimniecības preču pakas (n=498)

19. attēls. Higiēnas pakas satura izmantošana savām vajadzībām

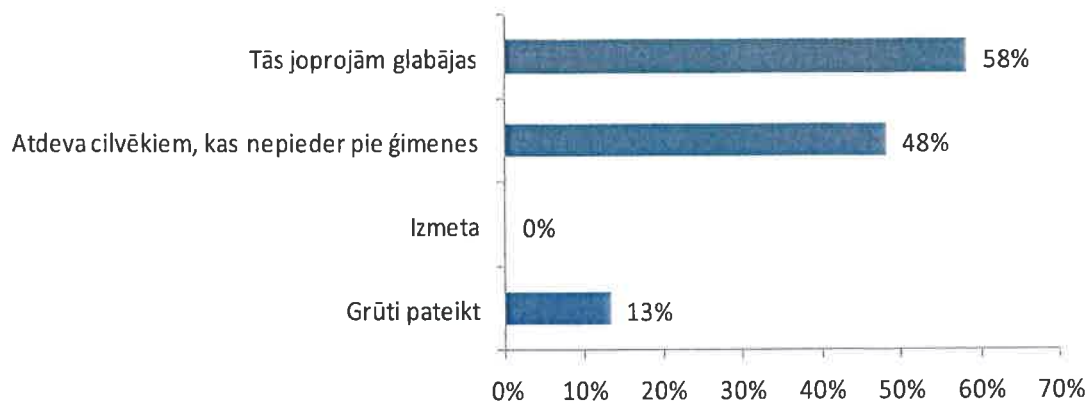
Visbiežāk pilnībā savām vajadzībām nav ticis izmantots veļas mazgāšanas līdzeklis (vairāk nekā pusē to gadījumu no tiem, kur pakas saturs nav izmantots pilnībā) un šampūns matiem (skatīt 20. attēlu).

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, kas pakas saturu nav pilnībā izmantojuši savām vajadzībām (n=44)

20. att. Kuras preces netika izmantotas savām vajadzībām?

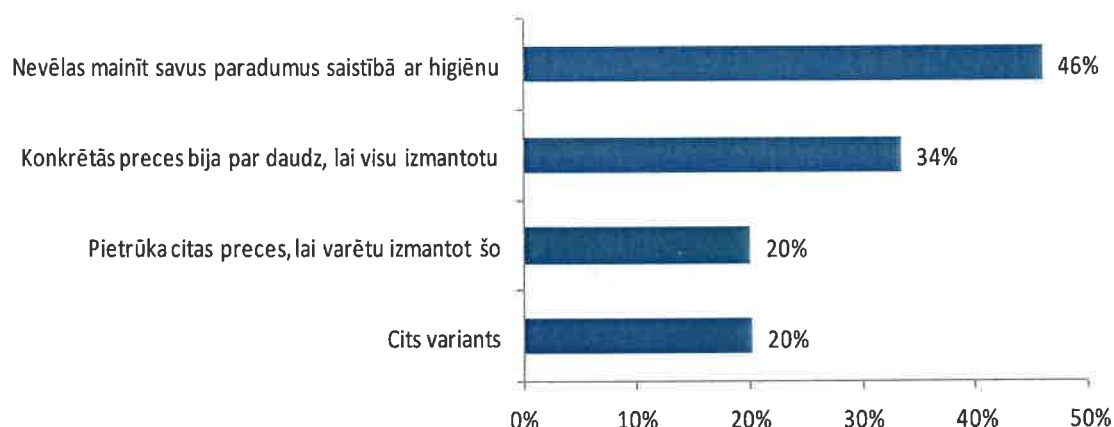
Raksturīgi, ka preces, kuras netika pilnībā izmantotas savām vajadzībām, vairumā gadījumu joprojām glabājas. Nedaudz retāk tās atdotas cilvēkiem, kuri nepieder pie ģimenes (skatīt 21. attēlu).

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, kas pakas saturu nav pilnībā izmantojuši savām vajadzībām (n=44)

21. att. Ko izdarīja ar precēm, kas netika izmantotas savām vajadzībām?

Runājot par iemesliem, kāpēc viss higiēnas paku saturs netika pilnībā izmantots savām vajadzībām, visbiežāk atbalsta saņēmēji norādīja, ka nevēlas mainīt savus paradumus saistībā ar higiēnu (skatīt 22. attēlu). Šī atbilde visbiežāk saistās ar veļas un trauku mazgāšanas līdzekli, retāk ar šampūnu matiem.

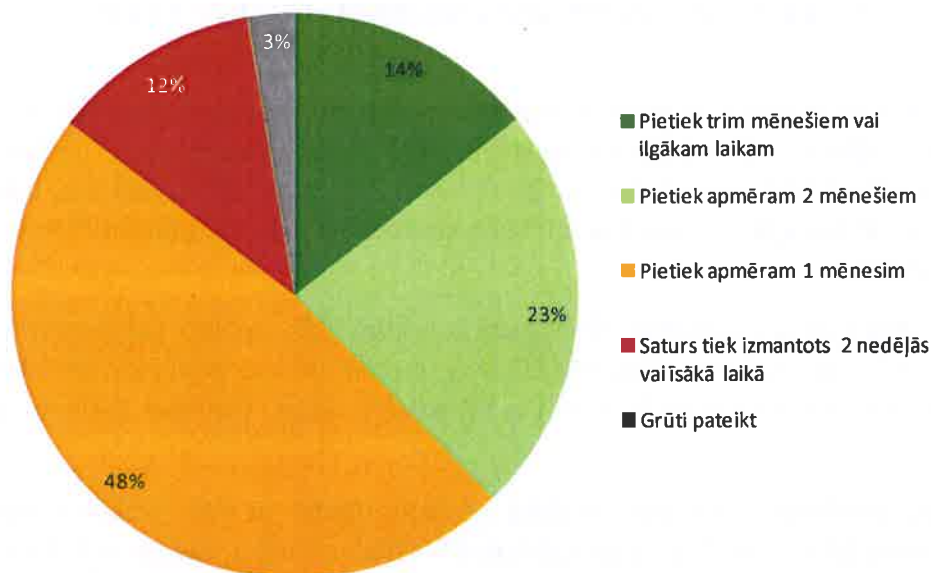

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, kas pakas saturu nav pilnībā izmantojuši savām vajadzībām (n=44)

22. att. Kādi bija būtiskākie iemesli, kāpēc viss pakas saturs netika izmantots savām vajadzībām?

Otrā visbiežāk izvēlēta atbilde ir „konkrētās preces bija par daudz, lai visu izmantotu”. Šī atbilde visciešāk saistās ar zobu pastas, bet jo īpaši – zobu birstes – neizmantošanu. Te jāņem vērā, ka zobu pastu atšķirībā no šampūna un citiem mazgāšanas līdzekļiem tiešām ir iespējams izmantot ekonomiski (tās uzklāšana visā birstītes garumā, ko daudzi praktizē, zobu higiēnu neuzlabo), savukārt paradumi attiecībā uz to, cik bieži maināma zobu birstīte ģimenēs mēdz atšķirties. Atbilde „pietrūka citas preces, lai varētu izmantot šo” saistās tikai ar vienu preci no pakas satura – trauku mazgāšanas līdzekli. Un šajā gadījumā arī jārunā par atšķirīgām praksēm, kā ģimenē tiek mazgāti trauki un kas tieši saistībā ar saņemto trauku mazgāšanas līdzekli mājās vēl nepieciešams.

Tā kā higiēnas pakas saturs plānots trim mēnešiem, jākonstatē, ka tikai nelielai atbalsta saņēmēju daļai – 14 % – tiešām izdevies to patērēt tik ilgā laika posmā (skatīt 23. attēlu).

Avots: respondenti un viņu ģimenes locekļi, kas saņēmuši higiēnas un saimniecības preču pakas (n=498)

23. att. Cik ilgam laikam jūsu ģimenei pietiek ar tām precēm, ko saņemat vienā paku saņemšanas reizē?

Turklāt, ja pārtikas paku gadījumā lielāks bērnu skaits nozīmēja to, ka pakas pietiks ilgākam laikam, šeit novērojama pretēja tendence – higiēnas pakas īsākam laikam pietiek tieši tām ģimenēm, kurās bērnu vairāk. Vēl raksturīgi, ka ģimenēs ar mazākiem ienākumiem uz cilvēku pakas satura pietiek ilgākam laikam. Hipotētiski var pieņemt (šim pieņēmumam pierādījumu nav), ka ģimenes ar augstākiem ienākumiem ir mazāk taupīgas higiēnas preču lietojumā.

Pirms pētījuma tika pieņemts, ka viens no ietekmējošajiem faktoriem, kas ietekmē preču izlietojumu, varētu būt tas, ka preces lieto ne tikai mērķgrupa – t.i., bērni. Tomēr tiešu apstiprināju pētījums tam nesniedza – ģimenēm ar lielāku bērnu skaitu preču pietiek īsākam laikam, kas nevar būt skaidrojams ar faktu, ka tās lieto pieaugušie – drīzāk jau nu otrādi, jo kopējais preču skaits ģimenē ir lielāks, bet pieaugušo īpatsvars – zemāks.

II. EAFVP VADĪBĀ IESAISTĪTO INSTITŪCIJU PAVEIKTAIS 2015. gadā

2015. gadā nodrošināta PO atlase. Kopumā tika saņemti 29 pieteikumi, t.sk. no 13 biedrībām, viena nodibinājuma, trīs reliģiskām organizācijām, vienas pašvaldības, 11 pašvaldību iestādēm. Atlases rezultātā tika slēgti līgumi ar 21 PO, t.sk., 11 pašvaldību iestādēm, vienu pašvaldību, deviņām nevalstiskajām organizācijām. PO nodrošina atbalsta sniegšanu 109 novados un deviņās lielajās pilsētās.

Kopumā visā Latvijas teritorijā 2015. gadā ir bijušas 482 atbalsta izdales vietas. 17 PO ir no vienas līdz divām izdales vietām, trīs PO ir no piecām līdz septiņām izdales vietām, vienai PO (biedrība "Latvijas Sarkanais Krusts") ir 98 izdales vietas. Papildus darbojas arī sešas zupas virtuves.

2015. gadā publisko iepirkumu rezultātā noslēgts līgums ar AS "Dobeles dzirnavnieks" par pārtikas komplektu iepirkšanu un piegādi uz PO izdales vietām visā Latvijā, kā arī līgums ar AS "Spodrība" par higiēnas un saimniecības preču komplektu iepirkšanu un piegādi uz PO izdales vietām visā Latvijā. 2015. gadā noslēdzies publiskais iepirkums par mācību piederumu komplektu iepirkšanu un piegādi uz PO izdales vietām visā Latvijā, ko veiks SIA "HERMESS".

2015. gadā izstrādāta EAFVP vadības un kontroles sistēma, ko RI ir auditējusi un secinājusi, ka VI un SEI atbilst Regulas Nr. 233/2014 IV pielikumā izklāstītajiem izraudzīšanās kritērijiem.

2015. gada 27. oktobrī apstiprināts MK 2015. gada 2. novembra rīkojums Nr. 673 „Grozījumi Darbības programmā pārtikas un pamata materiālās palīdzības sniegšanai vistrūcīgākajām personām 2014.-2020. gada plānošanas periodā” (MK 27.10.2015 sēdes protokols Nr. 56).

2015. gada 15. decembrī apstiprināti grozījumi MK 2014. gada 25. novembra noteikumos Nr. 727 "Darbības programmas "Pārtikas un pamata materiālās palīdzības sniegšanai vistrūcīgākajām personām 2014.-2020. gada plānošanas periodā" īstenošanas noteikumi.

2015. gadā VI izstrādāti 13 iekšējie normatīvie akti – par risku pārvaldības nodrošināšanu, tehniskās palīdzības darbību vadību, darbību īstenošanas uzraudzību un novērtēšanu, maksājumu pieteikumu un kontu slēgumu sagatavošanu, deleģēto funkciju uzraudzību, informācijas apmaiņu EK elektronisko datu apmaiņas sistēmā, iesniegumu izskatīšanu, neatbilstību vadību, pārvaldības deklarācijas un galīgo revīzijas ziņojumu un veikto kontroļu gada kopsavilkuma sagatavošanu un iesniegšanu EK.

Vienlaikus 2015. gadā VI izstrādātas septiņas vadlīnijas – risku pārvaldībai, efektīvu un samērīgu krāpšanas apkarošanas pasākumu piemērošanai, par attiecināmo izmaksu pamatojošiem dokumentiem, horizontālo principu ievērošanu, vadības un kontroles sistēmas aktualizāciju un finanšu korekciju piemērošanu, maksājumu pieprasījumu un to prognožu sagatavošanu.

Tāpat 2015. gadā izstrādāts un iesniegts EK EAFVP darbības programmas īstenošanas ziņojums par 2014. gadu, EK elektronisko datu apmaiņas sistēmā sagatavoti un iesniegti trīs maksājuma pieteikumi par kopējo summu 1 405 537 *euro*, izstrādāta darbības programmas lietderības un efektivitātes novērtējuma metodoloģija, kā arī veikta sabiedrības informēšana par EAFVP ieviešanu, tai skaitā, intervijas laikrakstiem un TV, preses relīžu izstrāde, preses konferences nodrošināšana, atbildes uz iedzīvotāju e-pastos iesūtītajiem un telefoniski uzdotajiem jautājumiem.

2015. gada 24. novembrī EK Nodarbinātības, sociālo lietu un iekļaušanās ģenerāldirektorāta pārstāvji aicināja Labklājības ministriju un Sabiedrības integrācijas fondu informēt par EAFVP ieviešanas progresu 2015. gadā. Sanāksmē piedalījās arī fonda konsultatīvās darba grupas

locekļi, kuru vidū bija pārstāvji no EAPN Latvia (Latvijas PretNabadzības Tīkls), Latvijas pašvaldību sociālo dienestu vadītāju apvienības, Latvijas daudz bērnu ģimeņu biedrību apvienības, Biedrības "Latvijas Samariešu apvienība" un Daugavpils pilsētas komitejas padomes priekšsēdētāja.

Sanāksmes laikā EK pārstāvji atzinīgi novērtēja Latvijas paveikto, norādot, ka Latvija ir viena no pirmajām dalībvalstīm ES, kuras EAFVP vadībā iesaistītās iestādes ir akreditētas, kā arī viena no retajām, kas datu apkopošanai un apstrādei jau izmanto fonda informācijas sistēmu. Tāpat Latvija ir arī pirmā ES dalībvalsts, kas fonda apgūto finansējumu ir pieteikusi atmaksai EK un kurai līdzekļi jau atgriezti valsts budžetā. Vienlaikus EK aicināja īstenot īpašus motivācijas pasākumus trūcīgo personu aktīvākai iesaistīšanai papildpasākumos un ieteica palielināt atbalstu zupas virtuvēs nodrošinātajiem pakalpojumiem.

VI ir veikusi izvērtējumu par sniegtā atbalsta biežuma lietderību un pārtikas komplektos iekļauto produktu daudzumu un sabalansētību (1. pielikums), kas apliecina pareizu finanšu pārvaldību, proti, ka resursi tiek tērēti ievērojot saimnieciskuma, lietderības un efektivitātes principus saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES, Euratom) Nr. 966/2012 "par finanšu noteikumiem, ko piemēro Savienības vispārējam budžetam, un par Padomes Regulas (EK, Euratom) Nr. 1605/2002 atcelšanu" 7. nodaļas 30. pantā noteikto.

2015. gadā RI veikusi EAFVP 2014.–2020. gada plānošanas perioda VI un SEI atbilstības Regulas Nr. 233/2014 IV pielikumā izklāstītajiem izraudzīšanās kritērijiem auditu, kura rezultātā sniegts RI atzinums bez piezīmēm, kas nozīmē, ka VI un SEI atbilst Regulas Nr. 233/2014 IV pielikumā izklāstītajiem izraudzīšanās kritērijiem saistībā ar iekšējo vidi, riska pārvaldību, pārvaldības un kontroles pasākumiem un uzraudzību.

Neizsakot piezīmi, RI vērsusi uzmanību, ka informācijas sistēmas pārbaudes lielākajai daļai no datu laukiem ir veiktas testa vidē. Atbilstoši VI korektīvo pasākumu ieviešanas plānam, informācijas sistēmas darbība produkcijas vidē tika nodrošināta līdz pirmā maksājuma pieteikuma iesniegšanai EK.

2015. gada 28. augustā saņemts RI atkārtots atzinums, ka ieteikums ieviests un informācijas sistēma darbojas produkcijas vidē un ir pieejami visi EK regulas Nr. 532/2014 1. pielikumā minētie datu lauki.

2015. gadā RI veikusi arī EAFVP PO atlases un līgumu slēgšanas procesa darbību efektivitātes auditu VI un SI, kura rezultātā ir iegūta pietiekama pārliecība, ka VI un SEI izveidotā vadības un kontroles sistēma partnerorganizāciju atlases un līgumu slēgšanas jomās kopumā darbojas efektīvi un atbilst 2014. gada 13. marta Regulas (ES) Nr. 532/2014 II. pielikumā noteiktajām pamatprasībām. VI kopējais vērtējums ir "darbojas, bet ir nepieciešami atsevišķi pilnveidojumi" un SI kopējais vērtējums arī ir "darbojas, bet ir nepieciešami atsevišķi pilnveidojumi".

RI izteikusi sešus ieteikumus, tai skaitā attiecībā uz partnerorganizāciju atlases pieteikumu reģistrēšanu, atlases vērtēšanas metodikas grozījumu veikšanu, vērtēšanas komisijas locekļu profesionālās kompetences izvērtējumu, ekspertu piesaistes kritērijiem, deleģēto funkciju kontroli un sadarbības iestādes tīmekļa vietnes adreses nomaiņu.

Atbilstoši trūkumu novēršanas plānam, SI precizēs EAFVP procedūru rokasgrāmatu, kas tiks saskaņota ar VI, bet VI ir veikusi grozījumus MK noteikumos un veiks precizējumus EAFVP vadības un kontroles sistēmas aprakstā.

III. GALVENIE SECINĀJUMI

1. EAFVP pārtikas un pamata materiālās palīdzības atbalsts tā uzsākšanas gadā ir sasniedzis ģimenes, kuras ir trūcīgas vai nonākušas krīzes situācijā

- No EAFVP atbalsta sākuma izdalīti 285 362 pārtikas preču komplekti vai/un nodrošinātas 2205 gatavās maltītes, īstenoti 950 papildpasākumi, kā arī izdalīti 49 920 higiēnas un saimniecības preču komplekti;
- EAFVP pārtikas atbalstu saņēmušas 68 876 personas, bet higiēnas un saimniecības preces saņēmušas 25 675 personas, kas ir 89 % no 77 412 unikālām personām, kurām laikā, kad bija pieejams atbalsts noteikts trūcīgas personas statuss;
- 2015. gadā noslēgti trīs līgumi par pārtikas (17.03.2015), higiēnas un saimniecības preču (28.04.2015) un mācību piederumu (07.12.2015) piegādi. Mācību piederumu piegāde nav uzsākta;
- 2015. gadā kopumā no EAFVP līdzekļiem apgūti 3 087 601,06 EUR, tajā skaitā 2 775 520,63 EUR - pārtikas un pamata materiālā palīdzības sniegšanai.

Ieteikums:

Pagarināt trūcīgu ģimeņu skolēnu atbalsta ar individuāli lietojamiem mācību piederumiem par 2015. gadu saņemšanas laiku līdz 2015/2016 mācību gada beigām sakarā ar mācību piederumu komplektu piegādes iepirkuma aizkavēšanos.

2. EAFVP pārtikas un pamata materiālās palīdzības atbalsts ir atvieglojis vistrūcīgāko iedzīvotāju un māsaimniecību budžeta slogu

- 90 % atbalsta saņēmēju aptaujā apstiprina, ka, pēc atbalsta saņemšanas radies naudas ietaupījums, kas, galvenokārt, tērēts papildu pārtikas produktu iegādei (to norādījuši 77 % no atbalsta saņēmējiem), apavu un apģērba iegādei, komunālo pakalpojumu apmaksai, ārsta apmeklējumiem un medikamentu iegādei, papildu higiēnas un saimniecības preču iegādei. 14 % no atbalsta saņēmējiem atzīmē, ka ir veikta parādu apmaksa, bet 9 % - ka nauda izmantota bērnu skolas pasākumiem vai ārpuskolas nodarbībām;
- Dziļa materiālā nenodrošinātība ir samazinājusies no 24 % 2013. gadā uz 16,4 % 2015. gadā, tomēr jāatzīmē, ka Latvijā tā 2,15 reizes pārsniedz ES vidējos rādītājus. Kaut arī pārtikas produktu izdalīšanai vistrūcīgākajiem iedzīvotājiem nav tiešas ietekmes uz kopējo dziļas materiālās nenodrošinātības rādītāju, tomēr ir atvieglots trūcīgu ģimeņu budžeta slogs.

Ieteikums:

Izvērtēt iespēju palielināt atbalsta apjomu, piedāvājot plašāku komplektu saturu.

3. Izvēlētā atbalsta saturs, apjoms un biežums nodrošina labāko attiecību starp izmantotajiem resursiem un sasniegto rezultātu

- Veicot atbalsta biežuma lietderības principa izvērtējumu, secināts, ka ir nodrošināts patēriņam atbilstošs izdales daudzums un pārtikas preču komplekts ir pietuvināts nepieciešamajai uztura vidējai dienas normai;
- Izvērtējot resursu izlietošanas saimnieciskumu, secināts, ka jā saglabā esošais modelis, jo biežākas izdales gadījumā, pieaugtu komplektu iepakojšanas un transportēšanas izmaksas, līdz ar to samazinātos produktu izmaksu īpatsvars kopējās piegādēs.

4. EAFVP darbības programmā izvēlētie atbalsta veidi un mērķa grupas ir atbilstošas

- Trūcīgu personu skaits valstī ir samazinājies no 134 397 personām 2013. gadā uz 82 361 personu 2015. gadā² (vidēji līdz 20 % gadā);
- Augstākais nabadzības risks vairāku gadu garumā ir nepilnajās un daudzbērnu ģimenēs, kā arī vienas personas mājsaimniecībās. 2012. gadā nabadzības riska indekss nepilnajās ģimenēs bija 38,3 %, savukārt 2014. gadā 37 %; daudzbērnu ģimenēs (trīs un vairāk bērnu, ko audzina divi pieaugušie) – 32,6 % (2012. gadā) un 34,5 % (2014. gadā); vienas personas mājsaimniecībās – 31,3 % (2012. gadā) un 50,9 % (2014. gadā, tajā skaitā sievietēm 54,9 %, vīriešiem 42 %), kamēr vidēji šis rādītājs sasniedza 19,4 % (2012. gadā) un 22,4 % (2014. gadā)³.
- Nabadzības rādītāju analīze pēc vecuma grupām apliecina, ka nemainīgi 2012. un 2014. gadā nabadzības riskam visvairāk bija pakļauti bērni (23,4 % un 23,2 %). Turklāt pēc Eurostat datiem 2014. gadā bērnu vecuma grupā no 0-6 gadiem īpatsvars ir 22,5 % un kopš 2012. gada tas palielinājies par 3,1 procentpunktu⁴.
- Pēc aptaujas rezultātiem atbalsta saņēmēju vidū ir salīdzinoši augsts sieviešu īpatsvars (58,2 %), nepilngadīgu bērnu īpatsvars (41,9 %) un personu ar invaliditāti īpatsvars (10,9 %). 45,9 % no atbalsta saņēmējiem ir ģimenes ar bērniem, 30,2 % no atbalsta saņēmējiem norādījuši, ka ir bezdarbnieki, 4,9 % minējuši, ka strādā algotu darbu, 14,6 % minējuši, ka ir pensijas saņēmēji, 31,1 % minējuši, ka šobrīd studē vai mācās.

Ieteikums:

Saglabāt atbalsta veidus – nenodrošinātība ar pārtiku un ģimeņu ar bērniem materiālā nenodrošinātība.

5. Atbalsta saņēmēju informētība un atbalsta pieejamība ir būtisks nosacījums atbalsta saņemšanai

- Pašvaldības sociālais dienests būtībā ir ekskluzīvs informācijas saņemšanas kanāls par atbalsta saņemšanas iespējām – uz to, ka informāciju ieguvuši tieši tur norāda 94 % aptaujāto. Šādai situācijai ir loģisks pamatojums, ņemot vērā, ka tieši pašvaldību sociālo dienestu izziņas ir tie dokumenti, kas ļauj palīdzību saņemt. Pārējie informācijas saņemšanas kanāli (internets, prese, TV, NVO) tikai 3 – 5 % robežās;
- Uz ievērojamu attālumu līdz atbalsta saņemšanas vietai – tādu, kas pārsniegtu 10 kilometrus – norāda tikai 9 %. Arī sabiedriskā transporta pieejamību no atbalsta saņēmēju dzīvesvietas līdz atbalsta saņemšanas vietai var vērtēt kā apmierinošu, jo atbildes „kājām” un „ar sabiedrisko transportu” kopā veido 78 %.

Ieteikumi:

1. Stiprināt partnerorganizāciju (NVO) sadarbību ar pašvaldību sociālajiem dienestiem gan informācijas apmaiņas, gan komplektu piegādes nodrošināšanā tajos gadījumos, kad attālums vai sabiedriskā transporta pieejamības problēmas varētu ietekmēt atbalsta saņemšanu, īpašu uzmanību pievēršot personām ar pārvietošanās grūtībām.
2. Izvērtēt iespēju papildināt PO atlases teritoriālā pārklājuma vērtēšanas kritērijus, atbalsta pieejamības palielināšanai.

² Valsts statistikas dati sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā/dati par gadu

³ http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/Sociala__ikgad__min_jen/?tablelist=true&rxid=48014865-a897-4744-a640-f5697409804f

⁴ EUROSTAT *At-risk-of-poverty rate by poverty threshold, age and sex*;
<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do>

6. Atbalsta komplektiem ar universālu komplektu saturu sasniegts labs apmierinātības rādītājs

- Absolūtajā vairumā gadījumu (83 %) pārtikas pakas saturs, kā norāda atbalsta saņēmēji, ticis izmantots savām vajadzībām pilnībā. 16 % savām vajadzībām izmantojuši lielāko daļu pakas satura. Higiēnas un saimniecības preču gadījumā šie rādītāji ir vēl augstāki: 96 % atbalsta saņēmēju pakas saturu pilnībā vai lielāko pakas daļu izmanto savām vajadzībām;
- Apmierināti ar produktu daudzumu komplektā bija 75 % atbalsta saņēmēju (53 % atbalsta saņēmēju atbildējuši, ka produktu pietiek apmēram mēnesim un 22 % - pusotram mēnesim). Raksturīgi, ka uz produkta daudzumu nepietiekamību, proti, saturs tiek izmantots dažās dienās līdz divām nedēļām (24 %) biežāk norādīts ģimenēs, kurās ir vairāk pieaugušo un vīriešu;
- Izvērtējot personu ieteikumus pārtikas paku satura pilnveidei, vairumā gadījumu izteikts lūgums palielināt cukura un gaļas konservu daudzumu. Ir ieteikumi par olām (olu pulveri), kartupeļu biežputru. Atsevišķiem graudaugu un cieti saturošiem produktiem atkarībā no ģimenes sastāva un ēšanas paradumiem izteikti atšķirīgi, nereti pretēji satura novērtējumi. Vairāk mannu, miltus, auzu pārslas un piena pulveri vēlētos ģimenes ar bērniem, savukārt ģimenes, kurās ir pieaugušas personas (vīrieši), lūdz minētos produktus aizstāt ar citiem - makaroniem, rīsiem, griķiem, kā arī ar ātri pagatavojamiem pusfabrikātiem (putrām, zupām u.tml.);
- Kaut arī spēkā esošais atbalsts novērtēts atzinīgi kā nozīmīgs trūcīgām ģimenēm ar bērniem kopumā, tomēr nav pietiekams ģimenēs ar bērniem vecumā 0-2 gadiem. Pirmajos divos bērna dzīves gados ir vairākas neatliekamu izdevumu pozīcijas, kas ievērojami maina ģimenes finanšu plānošanu, īpaši gadījumos, kad ienākumi ir ierobežoti.

Ieteikums:

Paplašināt atbalsta saņēmēju loku un iespēju robežās dažādot sniegto atbalstu atbilstoši vajadzību izvērtējumam.

Sagatavotājs:

Z.Kaljo

Zane.Kaljo@lm.gov.lv, 67021653

Pareizas finanšu pārvaldības principa ievērošana pārtikas palīdzības atbalsta nodrošināšanā

Balstoties uz 2014. gada statistiku un 2015. gada 9 mēnešu operatīviem pašvaldību datiem un tendencēm, 2016. gadā trūcīgo personu skaits tiek prognozēts vidēji 60 tūkst. mēnesī, kas papildinās ar atbalstu ārkārtas vai krīzes situācijā nonākušajiem vai normatīvo aktu izmaiņu ietekmē trūcīgās personas statusu ieguvušajiem 16,24 tūkst. atbalstāmajām personām.

Lai pieņemtu lēmumu par pārtikas atbalsta izdales biežumu, tiek salīdzināti A un B varianti, proti, paku izdalīšana līdzšinējā kārtībā divas reizes ceturksnī un paku izdalīšana ik mēnesi

A*	B**
Ņemot vērā ka, nosakot trūcīgas personas statusu uz 3 mēnešiem, personai tiesības uz 2 pārtikas pakām, 6 mēnešiem - 4 pārtikas pakām, trūcīgo personu atbalstam tiek prognozēts 413 tūkst. pārtikas pakas gadā $((60,0 * 6) + (5,13 * 6) + (11,11 * 2) = 413,0$ tūkst. pakas).	Ņemot vērā ka, nosakot trūcīgas personas statusu uz 3 mēnešiem, personai tiesības uz 3 pārtikas pakām, 6 mēnešiem - 6 pārtikas pakām, trūcīgo personu atbalstam tiek prognozēts 620 tūkst. pārtikas pakas gadā $((60,0 * 9) + (5,13 * 9) + (11,11 * 3) = 619,5$ tūkst. pakas).

* - variants, kas atbilst 2015. gada nosacījumiem - 2 pakas 3 mēnešos;

** - variants, kas atbilst nosacījumam - 1 paka mēnesī vai salīdzinoši 3 pakas 3 mēnešos.

Saimnieciskuma princips pārtikas palīdzības iegādes un transportēšanas nodrošināšanā - piegādes laikā, apjomā, kvalitātē par labāko cenu

Pārtikas komplekta piegādes indikatīvie īpatsvāri	2015	2016	
		A*	B**
produktu pašizmaksa	0,67	0,67	0,6
citi izdevumi	0,33	0,33	0,4
iepakošanas izmaksu pieaugums			17 %
transportēšanas izmaksu pieaugums			4,5 %

Pārtikas komplekta indikatīvā cena un svars	2015	2016., 2017., 2018.	
		A*	B**
viena komplekta cena +PVN (EUR)	7,99	11,5	7,7
cenas izmaiņas		3,51	-0,29
viena komplekta svars (kg)	4,7	5,6	3,9
svāra izmaiņas		0,9	-0,8

Pārtikas komplektu skaits	2016		2016 - 2018	
	A*	B**	A*	B**
nepieciešamo komplektu skaits (tūkst.)	413	620	1239	1860
skaita pieaugums (tūkst.)	207		621	
skaita pieaugums %	50,12			

Pārtikas komplektu transportēšana	2016		2016 - 2018	
	A*	B**	A*	B**
piegādājamo komplektu svars (tonnas)	2312,8	2418,0	6938,4	7254,0
piegādājamo komplektu svara pieaugums (tonnas)	105,2		315,6	
piegādājamo komplektu svara palielinājums %	4,55			

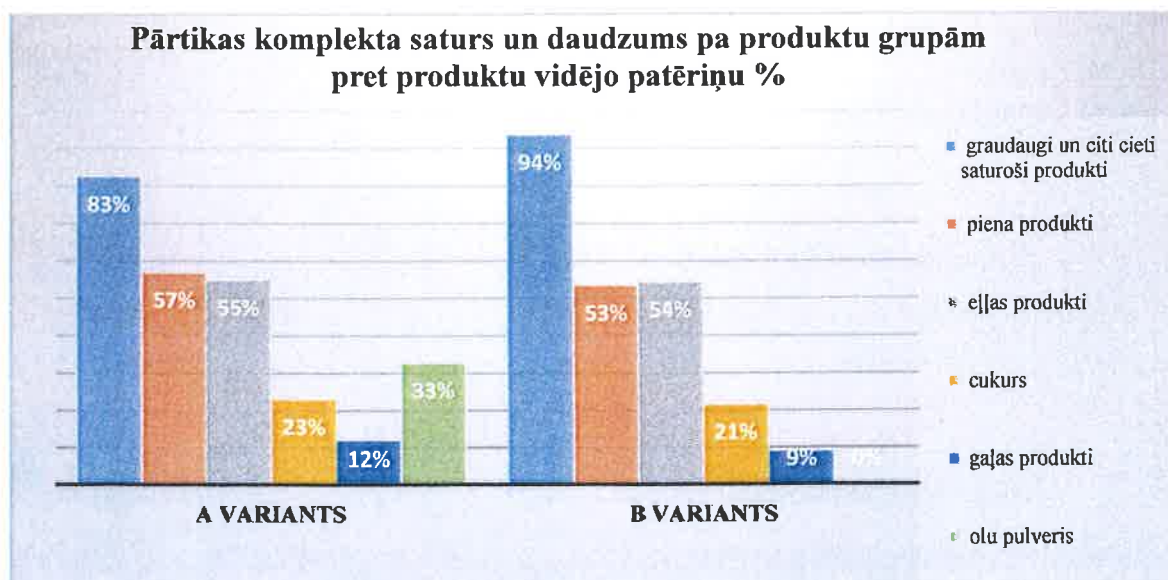
Balstoties uz pieejamo finansējumu un priekšlikumu pārtikas palīdzības atbalstu iedzīvotājiem izdalīt biežāk, veikts pašreizējā un izmainītā atbalsta varianta saimnieciskuma principa izvērtējums un secināts, ka:

- finansējuma izmaiņas nav paredzētas, lai nodrošinātu nepieciešamo izdarei paredzēto komplektu skaita pieaugumu par 50,12 %, jāsamazina komplekta vērtība un apjoms;
- B varianta komplektu papildus iepakojšanas un transportēšanas indikatīvās izmaksas kopējā iepirkumā 2016.-2018. gadam ir 276,3 tūkst. EUR apmērā. Transportēšanas izmaksu pieaugums gadā ir par 9,3 tūkst. EUR vai 4,5 %; iepakojšanas izmaksu pieaugums gadā ir par 82,8 tūkst. EUR vai 17 %. Līdz ar to samazinās produktu izmaksu īpatsvars kopējās piegādes izmaksās un B varianta komplekts ir saimnieciski neizdevīgāks par A varianta komplektu, t.i. par to pašu cenu konkrētā laikā gala saņēmējs saņem mazvērtīgāku produktu kopumu;
- saimnieciskāk ir saglabāt līdzšinējo pārtikas palīdzības atbalsta izdalīšanas biežumu.

Lietderības princips pārtikas palīdzības nodrošināšanā - labākā attiecība starp izmantotajiem resursiem un sasniegto rezultātu

Pārtikas komplekta saturs un daudzums pa produktu grupām	A* (kg)	Pret produktu vid. patēriņu %* ***	B** (kg)	Pret produktu vid. patēriņu %* ***
graudaugi un citi cieti saturoši produkti	3,7	82,5	2,8	93,6
piena produkti	0,4	56,8	0,25	53,3
gaļas produkti	0,5	12,0	0,25	9,0
eļļa	0,5	54,8	0,33	54,2
olu pulveris	0,1	32,7	-	0
cukurs	0,4	22,9	0,25	21,4
kopā (kg)	5,6		3,9	
Viena komplekta enerģētiskā vērtība kcal	22 180,0		15 250,0	

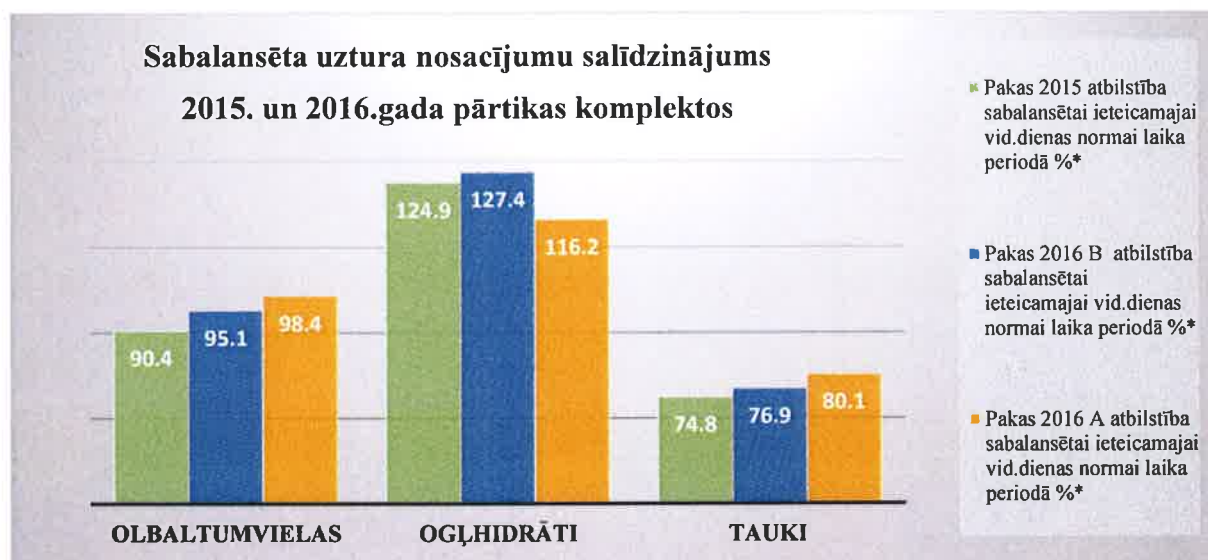
****- pārtikas produktu patēriņš uz vienu mājsaimniecības locekli atbilstošā termiņā (A-1,5 mēn., B-1 mēn.), aprēķinā izmantots statistiski vidējais rādītājs 2010. -2014. gadā

1.att. Pārtikas komplekta saturs un daudzums pa produktu grupām pret produktu vidējo patēriņu, %

Salīdzinot pārtikas komplektu saturu ar produktu vidējo patēriņu valstī (skatīt 1. attēlu), uzskatāmi redzam, ka A variantā ir plašāks produktu klāsts, kas vienmērīgāk (no 12 % līdz 83 %) nodrošina attiecīgo produktu patēriņu izdales periodā, savukārt B variantā graudaugu un cieti saturošo produktu atbalsts tuvojās 100 % patēriņam, kas pie dažādiem ēšanas paradumiem var veicināt produktu nelietderīgu izmantošanu vai izmešanu atkritumos, bet citu produktu piedāvājums visās produktu grupās ir zemāks nekā A variantā vai tā vispār nav (olu pulveris).

Izvērtējot pārtikas komplektu saturu no sabalansēta uztura nosacījumu aspekta (skatīt 2. attēlu), secinām, ka, nevienā no piedāvātajiem produktu komplektiem objektīvu iemeslu dēļ nav pilnībā ievērots sabalansētības princips, tomēr, salīdzinot 2015. gada pārtikas komplektu un 2016. gada pārtikas komplektu A un B variantus, vissabalansētākais ir A variants, kurā pamatā ir atbilstošs kopējais olbaltumvielu daudzums produktos, ogļhidrātu daudzums vismazāk pārsniedz, bet tauku daudzums ir vismazāk nesasniedz ieteicamo uzturvielu % sadalījumu.

2.att. Sabalansēta uztura nosacījumu salīdzinājums 2015. un 2016. gada pārtikas kompleksos

Balstoties uz pieejamo finansējumu un priekšlikumu pārtikas palīdzības atbalstu iedzīvotājiem izdalīt biežāk, veikts lietderības principa izvērtējums un secināts, ka:

- neatkarīgi no pārtikas atbalsta ilguma komplekta lietderību nosaka komplektu enerģētiskās vērtības salīdzinājums, komplekta salīdzinājums ar vidējo katras produktu grupas patēriņu un komplekta uzturvielu (ciktāl attiecināms) sabalansētības aspekta ievērošana;
- A un B variantu komplektu enerģētiskās vērtības, pārrēķinot uz vienādu termiņu, ir līdzvērtīgas, tomēr A varianta produktu grupu klāsts atbilstošāks vidējam patēriņam, zemāka iespēja produktu, īpaši graudaugu un citu cieti saturošu produktu, pārāk lielum un vidējam patēriņam neatbilstošam izdales daudzumam, kas varētu novest pie pārtikas nelietderīgas izmantošanas vai izmešanas atkritumos. Vistuvāk sabalansēta uztura nosacījumiem ir A varianta pārtikas komplekts;
- Lietderīgāk saglabāt līdzšinējo pārtikas palīdzības atbalsta izdalīšanas biežumu.